

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

TÅSINGE ÅRBOG 2001

TÅSINGE MUSEUMSLAUG

Til medlemmer af Tåsinge Museumslaug!

Glem ikke giroblanketten i bogen, men indbetal
beløbet inden fristens udløb.

Skal pengene sendes, så brug helst indbetaling til postvæsenet,
da der ved andre former for betalingsoverførsler er konstateret
manglende navn på indbetaleren.

Sådanne tilfælde medfører unødige rykkerskrivelser
og eventuel udeblivelse af næste årbog!

TÅSINGE ÅRBOG 2001

Udgivet af
TÅSINGE MUSEUMSLAUGS FORLAG

Redaktion:
Tåsinge Museumslaugs Årbogsudvalg

ISBN 87-89921-10-01

Bogens tilrettelægning:
Erik Hansen, Tåsinge

Reproduktion, sats og tryk
Isager, Svendborg (6221 3160)
Skriften er 11 punkt Garamond

Omslag:
240 g Lærredspræget Invercote, og papiret 115 g MultiArt Closs

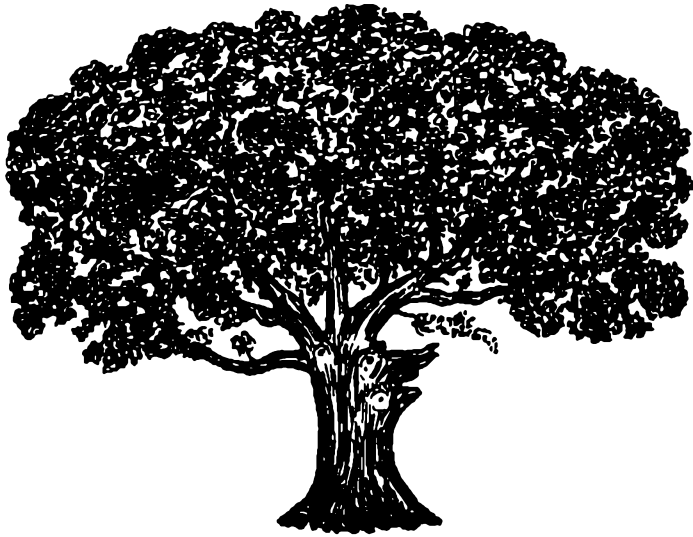
Indbinding:
Bruuns Bogbinderi A/S, Odense

Ekspedition:
Tåsinge Museumslaug
Chr. Kiilsgaardsvej 4
5900 Rudkøbing
Tlf. 6251 2667

Omslagets forside:
Gamle huse i Troense
Grønnegade 51 og 53
Tegnet af Carl Nielsen, 1987

Indholdsfortegnelse

Forord <i>Af Jytte Munch</i>	5
Til søs igen som fuldt uddannet kok <i>Af Holger Karlsen junior</i>	6
Verdens første flyvende tropeekspedition <i>Af Arne S. Asmussen</i>	17
Om dukkehaver <i>Af Bent Christoffer Nielsen</i>	33
Fælles Aner <i>Af Albert Mohr Lolk</i>	35
En Tåsinge Bygmester <i>Af Søren Lolk</i>	37
Niels Juels Foreningens historie <i>Af Kurt Kaysen</i>	41
Grundlovsfest i Svendborg 1887 <i>Af Hans Knudsen Nielsen</i>	48
Peder Pedersen Lollik, klokkestøber <i>Af Albert Mohr Lolk</i>	49
Om kristentøj og dåbskjoler <i>Af Grete Simonsen</i>	54
En hel speciel historie om en dåbskjole <i>Af Annelise Fredholm</i>	57
Fra arkivets gemmer	59
Nyt fra arkivet	70
Nyt fra museet	72
Indhold af Tåsinge Årbog 1987-2000	74
Hvordan får du kontakt til Tåsinge Museumslaug	79
Praktiske oplysninger	80

– Vær med til at værne om vor ø-kultur...

Forord

Af Jytte Munch

Den 1. udgave af »Tåsinge Årbog« så dagens lys i 1987, og dengang blev det fra forskellig side hævdet, at det var en modig handling for vores lille sammenslutning Tåsinge Museumslaug at vove os ud i udgivelse af årbog. Det siges, at den, som intet vover, intet vinder. Vi vandt, for vi præsenterer hermed nr. 15 i rækken af årbøger »Tåsinge Årbog 2001«.

Til oplysning for den læser, der ikke løbende fik samlet alle tidligere årbøger, findes i denne udgave »Indhold af Tåsinge Årbog 1987 – 2000« opdelt både i udgivelsesår og efter emner. Tidligere udgivelser med undtagelse af 1991-udgaven, som desværre er udsolgt, kan stadig købes på museet eller i lokalarkivet, hvor også museets nye sangbog kan købes.

Årbogens omslag prydes af en tegning af gamle huse i den nederste ende af Grønnegade i Troense af kunstneren Carl Nielsen.

Og her er så lidt om, hvad årbogsudvalget/redaktionen har valgt som indhold i årets udgave.

Vi bringer Holger Karlsen juniors 2. del af »En Troense-dreng står til søs« - en fortsættelse fra 1995.

Tre medlemmer fra bestyrelsen for museums-lauget har i år bidraget til bogens indhold. Arne S. Asmussen, som også sidder i årbogsudvalget, har samlet beretninger fra aviser og breve til artiklen »Verdens første flyvende tropeekspedition«, som blev udført i 1926 af den dengang 27-årige gårdmandssøn Hans H. Højte fra Tåsinge. Og Anne-Lise Fredholm og Grete Simonsen skriver om »Kristentøj og dåbskjoler«.

Bent Christoffer Nielsen, som flere gange tidligere har bidraget med artikler til årbogen, er af en lille bog fra 1881 skrevet af direktør for Havebrugshøjskolen »Vilvorde«, Stephan Nyeland, blevet inspireret til historien »Om Dukkehaver«. Desværre har det ikke været muligt for os at finde nulevende personer, der kan huske »den bekjendte Dukkehaver« i Troense, som forfatteren beskriver i den lille bog. Og heller ikke nogen, der har hørt den

omtalt. Så hvis du – kære læser, – har hørt eller kender nogen, som har hørt om haven, vil vi meget gerne kontaktes af dig.

Albert Mohr Lolks beretning om »Peder Pedersen Lollik, Klokketøber« giver os læsere et eventyrligt indblik i sin tipoldefars ældre broders 56-årige liv, bl.a. i København, hvor han blev udlært klokkestøber hos klokkestøbermester Daniel Conrad Herbst.

Albert Mohr Lolk har også funderet over fælles aner på Tåsinge og har til denne udgivelse sendt os den interessante artikel »Fælles Aner for 11 familier på Tåsinge«.

Niels Juels Foreningens montre i museet gennemgik sidste vinter en renovering, og det var i den forbindelse, vi blev opmærksomme på, at man manglede foreningens historie på tryk, hvorfor vi bad foreningens fungerende formand – pens. skibsfører Kurt Kaysen om hjælp. Kurt Kaysen fortæller således historien om foreningens formål og virke siden stiftelsen den 1. februar 1881.

Med overskriften »En Taasinge Bygmester« – Snedker Kristian Lærke 1828-1889 »Et liv i Arbejde« - fortæller Søren Lolk om den fattige husmandssøn, der kom til at sætte sit præg på øens bygningskultur.

At det i 1887 var en oplevelse af de store at komme med til grundlovsfest i Svendborg fortæller Hans Knudsen Nielsen om i »Grundlovsfest i Svendborg 1887«.

Som i tidligere udgaver finder du også afsnitene »Fra arkivets gemmer, Nyt fra både museum og arkiv, Praktiske oplysninger« og oplysning om, hvordan du får kontakt til Tåsinge Museumslaug.

Idet vi takker årbogens bidragsydere for det uegennyttige arbejde, der er lagt i de forskellige artikler, efterlyser vi som tidligere folk, der ligger inde med beretninger fra øens fortid, gode historier, billeder - ja kort sagt alt der har med Tåsinge at gøre.

Redaktionen ønsker hermed god læse- og skrivelyst!

Til søs igen som fuldt uddannet kok

2. del - en fortsættelse af artiklen fra 1995
om Troense-drengen Holger Karlsens sømandsliv

samlet og skrevet af Holger Karlsen junior

Om min tid som kokkelev på hotel Metropol i København skal jeg ikke berette meget, men det står klart, at livet på land ikke var noget for mig, og at de 9 måneder på et stort hotel med en masse kvindelige overordnede, kun var noget, der skulle overstås, så jeg kunne få min uddannelse som kok færdiggjort.

Tiden gik imidlertid, og jeg blev udlært og søgte hyre, men på det tidspunkt var det ikke så nemt at få en hyre som kok, og jeg blev derfor på hotellet i yderligere 3 måneder.

Det var dog uden løn, men til gengæld fik jeg gratis kost og logi. I min læretid måtte jeg selv betale for opholdet – ja, sådan var forholdene den gang.

I oktober måned 1909 fik jeg så endelig hyre, og det var med skonnertbriggen »Norden« af Marstal.

Den lå på Københavns Red med trælast og skulle til en lille plads i det allernordligste Frankrig, der hed Gravelines.

Da jeg endvidere fik oplyst, at vi derefter skulle laste kul til Sydamerika og fra Rio Grande have huder med tilbage til Europa, så var det lige noget for mig at komme lidt på langfart.

Det viste sig imidlertid senere, at kullene blot skulle til Assens.

Dertil kom, at jeg heller ikke var tilfreds med forholdene ombord, idet styrmanden havde opdaget, at jeg havde god forstand på sejl og sejlads, og derfor også ville bruge mig på dækket.

Jeg holdt imidlertid på, at jeg var hyret som kok og derfor ikke ville deltage i almindeligt

sømandsarbejde ud over, hvad særlige situationer krævede.

Denne særlige situation opstod dog ret hurtigt, idet vi efter at have rundet Skagen løb ind i sydvestlig kuling med kraftig sø, og en del af dækslasten gik overbord.

Men vi nåede dog trods alt til Frankrig med det meste af lasten i god behold og begyndte at laste kul til Assens.

Og da jeg således efter 2 måneder ombord kom til dansk havn, pakkede jeg min køjesæk og afmønstrede.

Jeg nåede lige hjem til Troense, så jeg kunne fejre en hyggelig jul hos mine forældre og søskende – jeg havde endnu de dystre erindringer om den første jul ombord i »Helge«, de var ikke noget at gemme på.

Først i det nye år besluttede jeg mig til at rejse til Kristiania (Oslo), da jeg mente, at chancen for at få hyre her var betydelig bedre, hvilket i øvrigt også blev tilfældet.

Og selv om jeg havde planer om at opsøge mit tidligere bekendtskab, jenten fra Kroksfjeldet på Drammensfjorden, så blev disse planer kulkastet, idet jeg omgående blev sendt til Hull i England.

Jeg måtte derfor nøjes med at sende min norske Anna et foto, som jeg lige nåede at få taget i Kristiania, inden rutedamperen afgik til England.

I Hull kom jeg ombord i en stor norsk damper S/S »Hermes«, der lå og lastede kunstgødning til Charleston i Amerika.

Der var en besætning på 29 mand, så der var nok at gøre for en kok.

Det var sådan set første gang, at jeg var ombord i en damper og oplevede, at man ikke i

Fotograferet som ung sømand i Kristiania 1910

samme grad var afhængig af vind og vejr, som det altid havde været tilfældet i sejskibene. Selv en tur over Nordatlanten kunne på forhånd fastlægges med temmelig stor nøjagtighed, og besætningen havde faste vagter, der igen betød faste spisetider.

Fra Charleston gik vi til Baltimore for at laste kul til Panama. Derfra til Havanna på Cuba, hvor vi lastede sukker til Philadelphia og så videre med kul igen til Panama.

Det var på den tid, hvor man var i gang med at bygge Panamakanalen, og jeg kunne godt se, at det var dumt af mig at blive ved med at sejle i kystfart på Amerika for norsk betaling, når jeg kunne tjene meget mere ved at sejle med amerikanske skibe eller ved at arbejde i land.

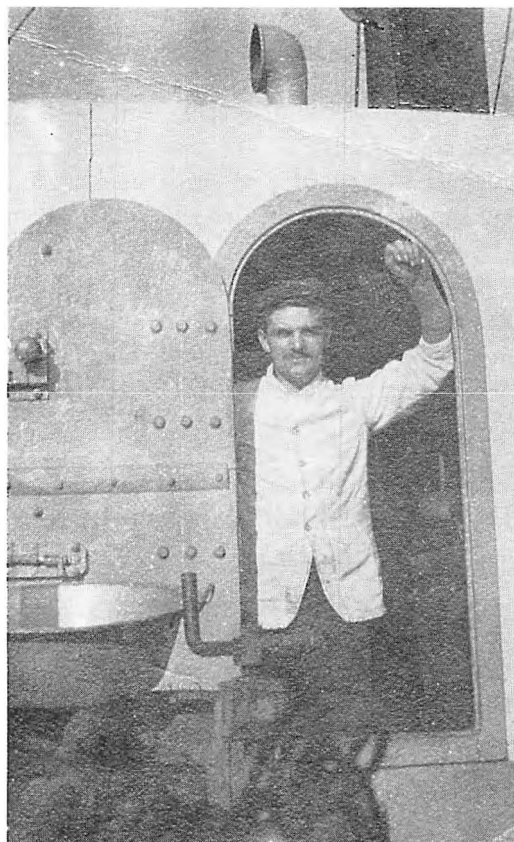
Efter godt et år ombord i »Hermes« afmønstrede jeg, og så begyndte det amerikanske eventyr.

Det amerikanske eventyr

Amerikanerne havde i 1903 erhvervet rettighederne til at fuldføre Panamakanalen, der egentlig var startet som et fransk projekt på baggrund af Suezkanalens bygmester Ferdinand de Lesseps initiativ.

Igennem den 75 km brede landtange, der forbinder Nord- og Sydamerika, skulle der bygges en slusekanal.

De Forenede Stater erhvervede en 16 km bred kanalzone, der skulle være neutral og åben for verdenshandelen.

Ombord i S/S »Hermes« 1911.

I Colon fangede vi en gris og tog den med ombord - den blev senere slagtet og endte i stege-gryden

Søfarten kunne herefter undgå den lange og ofte farefulde rejse rundt om Kap Horn.

Kanalen blev åbnet for trafik i 1914.

Det var i forbindelse med bygningen af Panamakanalen, at jeg lod mig friste til at prøve lykken i det fremmede.

Først fik jeg arbejde ved kanalbyggeriet, idet jeg blev kok på en slæbebåd.

Jeg havde ikke vanskeligt ved at få hyre, fordi jeg både kunne sejle som kok og sømand.

Senere tog jeg hyre på en gammel engelsk kuldamer »Fernside«, der gik i fart mellem U.S.A. og Mexico.

Men efter nogen tid endte jeg i Colon i kanalzonen, hvor jeg fik arbejde med at lave mad til et sjak på en stor muddermaskine, og det fortsatte jeg med i et par år, selv om jeg havde svært ved at tåle klimaet.

Hjem til Europa igen – ad omveje

Til sidst plagede malariafeberen mig så meget, så jeg besluttede at vende næsen hjemad til Danmark, og jeg besluttede at søge efter skib til Europa og fandt først et, som skulle til Baltimore, og her fandt jeg en norsk damper, der skulle til Nikolajef i Sortehavet og derfra videre til Rotterdam.

Den kunne jeg komme gratis med, selvfølgelig mod at arbejde ombord, og jeg benyttede mig af den chance.

Jeg nåede imidlertid aldrig rejsens mål, for da vi lagde til i Algier for at indtage bunker-kul, var jeg så sløj af feberen, så jeg blev indlagt på det stedlige sygehus.

Det var noget af en oplevelse at komme på sygehus i Algier, der på den tid var fransk, og alle derfor talte fransk.

Stuen, jeg lå på, lignede en lang gang, hvor der stod 15 senge på rad, og der var kun én sygeplejerske til at passe alle 15 patienter.

Da jeg kom ind, fik jeg anvist en seng, og jeg lagde mit tøj på gulvet, da der hverken var stol eller skab. Senere blev jeg dog klar over, at der var en hylde under sengen, og at den var beregnet til tøj.

Jeg blev hurtigt oppegående, og så skulle jeg handle for de andre patienter.

Der blev bl.a. handlet meget vin og spiritus, og mange lå i sengen med en lille bimmerlim på. Og det var der ingen, der sagde noget til – sådan da.

Der var således en dag, da en østriger skulle op på sin krukke. Han havde fået for meget vin, så både han og krukken væltede, og så kom en af nonnerne og »franskede op«.

Når vi skulle spise, så foregik det på den måde, at en af de oppegående patienter fik spændt en bakke på maven. På bakken lå nogle humpler franskbrød, som nonnen så gik ved siden af og kastede hen i sengen til os. Vi fik i øvrigt suppe hver dag.

Jeg lå på hospitalet i ca. 3 uger, hvorefter jeg blev udskrevet og måtte se at finde et skib, der skulle den vej, som jeg gerne ville, og jeg fik heldigvis hurtigt hyre på en norsk damper, der skulle laste jernmalm til Hull i England, og det var så meningen, at jeg ville rejse med passagerskib til Danmark, men det gik igen anderledes end efter planen.

Da vi kom til Hull og havde fået udlosset vores malmlast, sagde jeg farvel og var på vej over lønningen med mit tøj.

Men pludselig råber kaptajnen efter mig, at han har fået ordre fra rederiet, at han skulle op i Østersøen og laste, så hvis jeg ville med, så

kunne jeg det og blive sat af på Helsingør Red.

Og det sagde jeg selvfølgelig ja til.

Hjemme igen

Jeg havde således rejst fra Vestindien via Middelhavet og England til Helsingør uden, at det havde kostet mig en øre.

Det tog godt nok lang tid, men tid havde jeg jo nok af.

Fra Helsingør rejste jeg til Troense, for nu ville jeg hjem og holde en rigtig ferie.

Her sendte jeg bud efter pigen, som jeg havde lært at kende i Norge, og vi holdt ferie sammen en månedstid. Derefter rejste vi til Norge og giftede os - det var den 15. juni 1913.

Så kom jeg ud at sejle som hovmester på en norsk stykgodsdamper »Bjørn« af Kristiania. Den gik i fart mellem Vest-Norge og forskellige Østersøhavne.

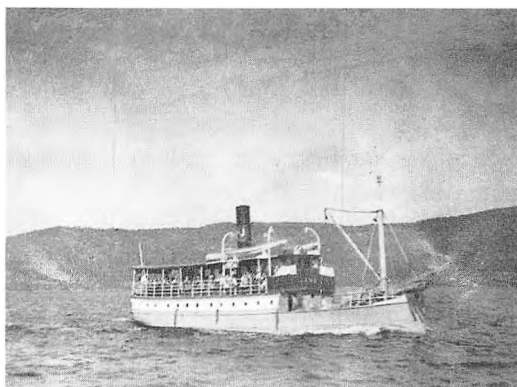
Og så blev der bryllup med norske Anna.

Min unge, norske kone var med ombord, og det blev således vores bryllupsrejse.

Fra Libau i Letland fik vi fragt til Newcastle, og vi måtte derfor en tur over England, inden vi ved juletid kom tilbage til Norge og lagde op i Haugesund.

På den tid var det meget dårligt på fragtmarkedet, så flere skibe blev lagt op, og det var vanskeligt at få hyre.

Jeg var imidlertid så heldig, at jeg fik tilbudt jobbet på en lille norsk fjorddamper, der hed »Juno«. Den sejlede passagerer og gods på Drammensfjorden.

Fjorddamperen »Juno« af Holmestrand.

Jeg havde det godt på »Juno«, og vi sejlede mellem Drammen og Holmestrand og anløb forskellige pladser på fjorden, og da dampere lå i Holmestrand om natten, så flyttede vi dertil.

Jeg var med »Juno« hele sommeren 1914, men så kom 1.verdenskrig, og så kan det nok være, at vi fik travlt med at sejle alle de sommergæster hjem til Drammen, som vi tidligere på sommeren havde sejlet ud til deres hytter på skærene. De skulle hjem og ruste sig til vinteren.

Man troede, at krigen ville stoppe al kul-eksport fra England, men sådan gik det heldigvis ikke - i første omgang da.

Nu kom der pludselig gang i fragterne igen, og krigstillægget lokkede mig til at stikke til

søs, selv om jeg godt vidste, at risikoen kunne være stor, hvilket jeg senere kom til at erfare.

Jeg mønstrede som hovmester ombord i en damper fra Kragerø, der hed »Rota«, og vi sejlede for det meste kul mellem England og Norge. Derved fik vi meget af krigen at se.

Vi så blandt andet en brændende skonnert, der var lastet med træ.

Besætningen fik femten minutter til at forlade skibet, og så blev det simpelt hen skudt i brand af Deutsche Marine.

Vores skib sejlede ikke med kontrabande, men senere proklamerede tyskerne, at alle skibe ville blive torpederet uden varsel, og så afmønstrede jeg fra »Rota« og rejste til Syd-England og kom i stedet for med en damper, der hed »Sjøstad«, som udelukkende sejlede med krigsmateriel til Frankrig. Vi sejlede i konvoj og var bevæbnet med en kanon på agterdækket.

Vi havde flere engelske krigsskibe til at passe på os, men det hørte alligevel til sjældenhederne, hvis ikke de tyske undervandsbåde tog en eller flere af skibene fra konvojen.

Vi slap imidlertid fri for forlis i det års tid, jeg sejlede på den fart. Men der var desværre mange, der gik ned.

Jeg afmønstrede så og tog hjem til Holmestrand for at holde lidt ferie – jeg havde jo tjent gode penge.

Torpedering i Nordsøen

Jeg gik kun hjemme i 14 dage, så tog jeg hyre som kok og stuart ombord i en norsk damper »Gråfjell« af Haugesund, og vi sejlede i kulfart på England, og det skete der heldigvis ikke noget ved, selv om vi flere gange blev stoppet af både tyske og engelske krigsskibe.

Men 12. januar 1917 afgik vi fra Ålesund med en last salt sild i tønder bestemt for Hull i England, og da var vi noget nervøse, for det var på den tid, hvor tyskerne havde erklæret den uindskrænkede ubådskrig.

Vi gik sydover langs kysten med lods om-

bord, men kaptajnen og 1.mester ragede uklar, og enden på det blev, at vi gik ind til Haugesund for at få en anden maskinmester ombord.

Mens vi lå i Haugesund, blev begge redningsbåde svinget ud i daviderne, så de var klar, hvis der skulle blive brug for dem under rejsen til England, og på grund af den spændte situation besluttede jeg at sende min kone i land. Hun havde været ombord i et stykke tid, men blev nu »afmønstret«, uden at andre end kaptajnen vidste det.

Kl. 8 om aftenen den 13. januar afgik vi fra Haugesund uden lods, da kaptajnen var særdeles godt kendt med farvandet.

Efter at have passeret Utsira fyr blev kursen sat sydvest. Vinden var kuling fra nordøst med snebyger.

Næste dags aften fik vi øje på en tysk undervandsbåd, men kaptajnen gav ordre til at slukke lanternerne og sætte fuld steam på, og så nåede vi at løbe fra den i ly af mørket.

Den 15. januar kl.12 fik vi landkending af Whitby på Englands østkyst og styrede nu syd langs landet indtil kl. 4 eftermiddag, da Flamboroug Head pejledes.

Kaptajnen var på broen sammen med bådsmanden og den matros, der stod til rors, og jeg var tilfældigvis også kommet på broen for i kikkert at se en synkende damper ca. en sømil fra os.

Vejret var overskyet med nordøstlig vind og snebyger.

Kaptajnen havde netop givet ordre til kursændring, for at vi kunne komme nærmere det synkende skib i et forsøg på at redde besætningen, da vores eget skib gennemrystedes af en voldsom eksplosion midtskibs, så last og skibsdele fløj højt til vejrs.

Alt blev totalt kaos, og skibet begyndte straks at synke, og jeg famlede mig frem til styrbords redningsbåd, men den lå på siden og var fyldt med vand og vraggods.

Kaptajnen var nu også kommet til, og han råbte, at det var bedst at springe overbord og svømme bort fra skibet for ikke at blive suget med ned. Og det gjorde vi så.

Mens jeg lå og svømmede som en rasende, så jeg flere besætningsmedlemmer løbe forvirrede rundt på agterdækket uden at turde springe overbord.

Der er næppe tvivl om, at deres tvivl og angst blev deres død, for selv om det var lykkeligvis mig at svømme bort fra haveristen, så blev jeg alligevel suget med ned, da agterskibet sank.

Men heldigvis kom jeg da op til overfladen igen og fik fat i noget vraggods. Først prøvede jeg at klamre mig til en tom olietønde, men den blev ved med at rulle rundt, så jeg fik i stedet for fat i en lugeplanke, som jeg klamrede mig til i et kvarters tid.

På et tidspunkt fik jeg øje på noget blankt, som jeg i første omgang troede var en undervandsbåd, og jeg slap derfor planken og prøvede på at svømme væk, men »undervandsbåden« viste sig at være taget af bestiklugaret, og da jeg blev klar over det, svømmede jeg derhen for at prøve, om det kunne holde mig flydende, men det kunne det ikke, og jeg fik i stedet for fat i endnu en planke.

Nu begyndte jeg efterhånden at fryse, for det var trods alt midt i januar måned, og det var nu også ved at blive mørkt, så udsigten til at blive reddet var tilsyneladende meget lille.

Men mærkeligt nok og heldigvis kom der et par engelske patruljebåde for at bjerge overlevende søfolk fra de to forliste skibe.

Englænderne kastede en tynd logline ud til mig, og den fik jeg viklet nogle gange rundt om min ene arm.

Både min arm og linen holdt, da de halede mig op af det kolde vand.

Og så gik det i siksakkurs bort fra området af frygt for undervandsbåden.

Jeg og en fyrbøder var blevet reddet ombord i samme patruljebåd, og vi fik straks skåret det stivfrosne tøj af og kom til køjs i uldne tæpper og med en stiv whisky.

Den engelske officer fortalte, at der også var reddet en kvinde, og jeg forstod straks, at fyrbøderen havde fortalt englænderne, at min kone var med ombord i det forliste skib – der var jo ingen af besætningen, der havde set, at hun gik fra borde i Haugesund.

Og det var for at pynte lidt på min øjeblikkelige, ulykkelige situation, at de ville fortælle, at hun var reddet – og det var hun da heldigvis, da hun forhåbentlig opholdt sig sikkert hos familien i Norge.

Vi blev sammen med de tre andre reddede fra »Gråfjell« – kaptajnen og yderligere to fyrbødere iklædt gamle, slidte marineuniformer og derefter sat i land i det lille fiskerleje Bridlington, hvor vi overnattede hos nogle fiskere, inden vi næste dag rejste med toget til Hull – stadig iklædt den »fine mundering«.

Hos den danske vicekonsul i Hull blev vi klædt pænt på igen og kom i søforhør.

Kaptajn Gudmund Hansen, der var blandt de reddede, afgav søforklaring, hvorunder han måtte konstatere, at »Gråfjell« antagelig var blevet sænket af en torpedo fra en tysk undervandsbåd, og at der kun var reddet 5 af den 13 mands store besætning.

Derefter blev jeg afhørt som 1. vidne under edsansvar.

Jeg bekræftede kaptajnens forklaring og bestyrkede hans antagelse om, at vores skib blev ramt af en torpedo fra en undervandsbåd, idet jeg umiddelbart før eksplosionen i kikkert havde set en stang eller mast rage op over vandoverfladen forude til bagbord, hvil-

ket antagelig havde været undervandsbådens periskop.

Også de andre reddede søfolk blev ført som vidner, og til sidst blev forklaringen læst op og vedtaget, idet bisidderne intet havde at bemærke.

Efter søforklaringen skulle vicekonsulen sørge for hjemsendelse til Norge, men vi havde jo ingen papirer eller andet, der kunne dokumentere, at vi var dem, som vi udgav os for at være – alt var gået tabt ved forliset blandt andet pas og søfartsbog, og englænderne troede, at alle, der ikke havde papirerne i orden, var spioner.

Men det blev besluttet, at vi skulle rejse til Newcastle on Tyne og derfra med skib til Norge – når der vel at mærke gik et – der var jo ingen normale forbindelser på den tid.

Mens vi gik og ventede på skibsløjlighed, skulle tiden jo gå med noget, der kunne aflede tankerne fra den sidste tids dramatiske oplevelser, og vi gik derfor en tur i byen.

Da jeg kom hjem og klædte mig af, tabte jeg nogle småmønter på gulvet, og jeg tog en lommelygte og lyste efter pengene, men straks kom der to politibetjente og bad mig komme med til stationen.

De beskyldte mig for at have signaleret ud over vandet, og jeg havde noget besvær med at overbevise dem om, hvorfor jeg havde brugt lygten.

Men langt om længe var der endelig et skib, der skulle til Norge, og vi begav os atter ud på det farefulde hav.

Alt dette skete i vinteren 1917.

Hjem til militærtjeneste

På trods af krigens rædsler til søs, besluttede jeg mig alligevel til, at mit liv som sømand skulle fortsætte, og efter at have sundet mig lidt hos kone og børn i Holmestrand, måtte jeg rejse hjem til Svendborg for at få en ny søfartsbog – jeg var jo stadig dansk statsborger.

1

128 494 372 504
1924-1926 1926 1929

KONGERIGET DANMARK.

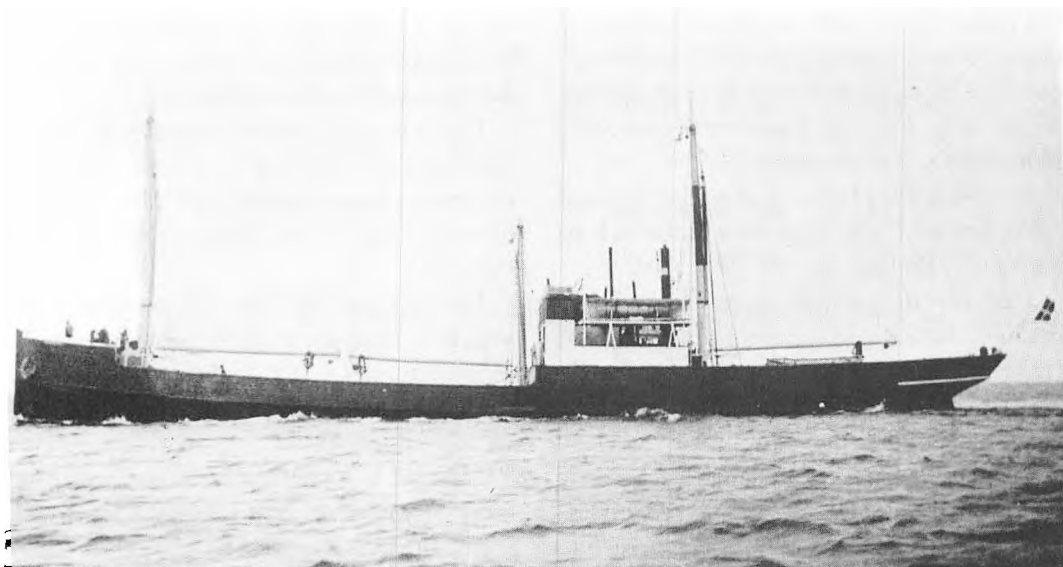
Søfartsbog

for

Kalger Hanning Karlsen
født den *21 Juni* 18*92*
i *Breginng* Sogn.
Udstedt uden Betaling, den *20/4* 19*17*
af *N. P. ...*
Løgdsforstander
for

På vagt på Holmen.

M/S »Svendborgsund« (Handels- & Søfartsmuseet på Kronborg).

Og her blev jeg straks taget til marinen på trods af min alder på 25 år, og jeg kom til at gå vagt på Holmen i København.

Jeg havde jo ikke været i Danmark i en del år og havde derfor unddraget mig militærtjeneste, men nu klappede fælden.

Min norske kone og vores to børn rejste derfor til Danmark og bosatte sig i min hjemby Troense.

Herhjemme i lille Danmark mærkede vi ikke direkte noget til verdenskrigens rædsler, men for at forsvare landets suverænitet var sikringsstyrken indkaldt, og det var altså årsagen til, at jeg var indkaldt i næsten to år.

Selv om jeg under orlov havde mulighed for at besøge familien i Troense, så var den lange militærtjeneste en prøvelse for hele familien.

Soldaterlønnen var ringe, og de økonomi-

Bedstefar med vores 3 børn og hunden Kvik.

Familien Karlsen 1927.

ske ydelser til familien var tilsvarende små, så derfor betød hjemsendelsen fra marinen i marts 1919, at jeg straks tog hyre og udmønstrede som kok og hovmester ombord i motorskibet »Svendborgsund«.

»Svendborgsund« var et træskib bygget af eg og bøg på J. Ph. Jørgensens skibsværft på Thurø i 1918-19.

Det var derfor helt nyt, da jeg kom ombord, men det må indrømmes, at det var en helt ny fornemmelse at komme ombord i et motorskib efter hidtil udelukkende at have sejlet med sejl eller damp.

»Svendborgsund«, der var hjemmehørende på Thurø, var et prægtigt skib med en lasteevne på 542 brt. og en besætning på 12 mand.

Vi gik mest på Østersøen og Nordsøen i de fem år, jeg var ombord, så der var også lejlig-

hed til at anløbe dansk havn en gang imellem, hvilket igen gav god anledning til at se lidt til familien med jævne mellemrum.

Der var efterhånden kommet 3 børn i familien, men på trods heraf var min kone ofte med på korte rejser, fordi mine forældre hjemme i Troense var flinke til at tage sig af børnene.

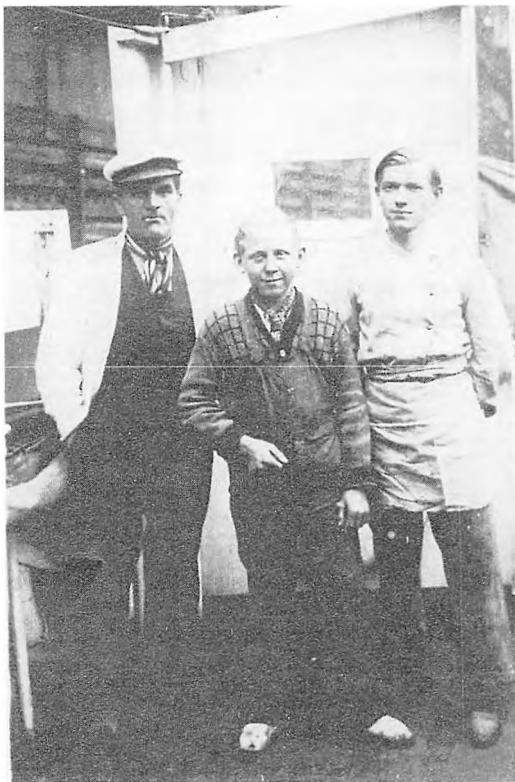
Efter en kort tid som kok ombord i S/S »Vega« i sommeren 1924 påmønstrede jeg som hovmester i S/S »Ellen«, der gik vestpå udenfor indskrænket fart, herunder flere rejser til Middelhavet.

Mens vi lå i Catania havn på Sicilien og lastede grønne appelsiner, oplevede vi vulkanen Etna i udbrud.

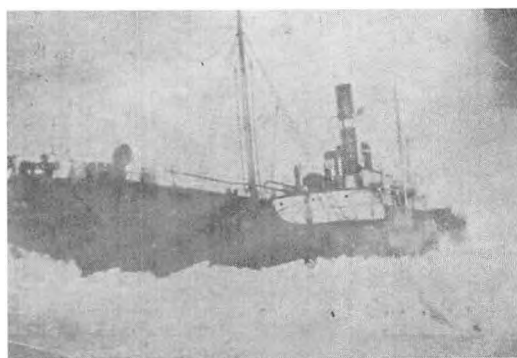
Det var et flot skue at se ilden sprøjte op i den sorte nattehimmel, og om dagen væltede røg og damp op af vulkankrateret.

Efter tre år ombord i »Ellen« afmønstrede jeg den 2. august 1927 i Holtenau – en lille by ved Kielerkanalens munding i Østersøen – og rejste med toget hjem til familien i Troense.

Men jeg fik kun kort tid sammen med familien, for så var der atter bud efter mig – denne gang som hovmester ombord i S/S »Inger« af Esbjerg. Udmønstringen foregik denne gang på Rødbyhavns Red, hvor jeg i en tidlig efterårsstorm entrede ombord i »Inger«, der var på rejse til Spanien.

Hovmesteren sammen med messedrengen og kokken ombord i S/S »Inger« af Esbjerg.

»Inger« i ismasserne i Finske Bugt februar 1928.

Det var Dampskibsselskabet Vesterhavet i Esbjerg, der var rederi for det 1.200 brt. store fragtskib, der var bygget på Kjøge værft i 1922 – et rederi, som jeg i øvrigt havde stor glæde af at samarbejde med, idet jeg som hovmester havde frie og gode betingelser at arbejde under.

Efter rejsen til Alicante forlod vi det lune og behagelige klima, og vel ude af Middelhavet satte vi atter kursen nordpå.

Men efterhånden, som vi kom længere og længere hen på vinteren, blev isen mere og mere generende, og vi brugte megen tid og maskinkraft på at forcere ismasserne, der efterhånden havde hobet sig op i Finske Bugt.

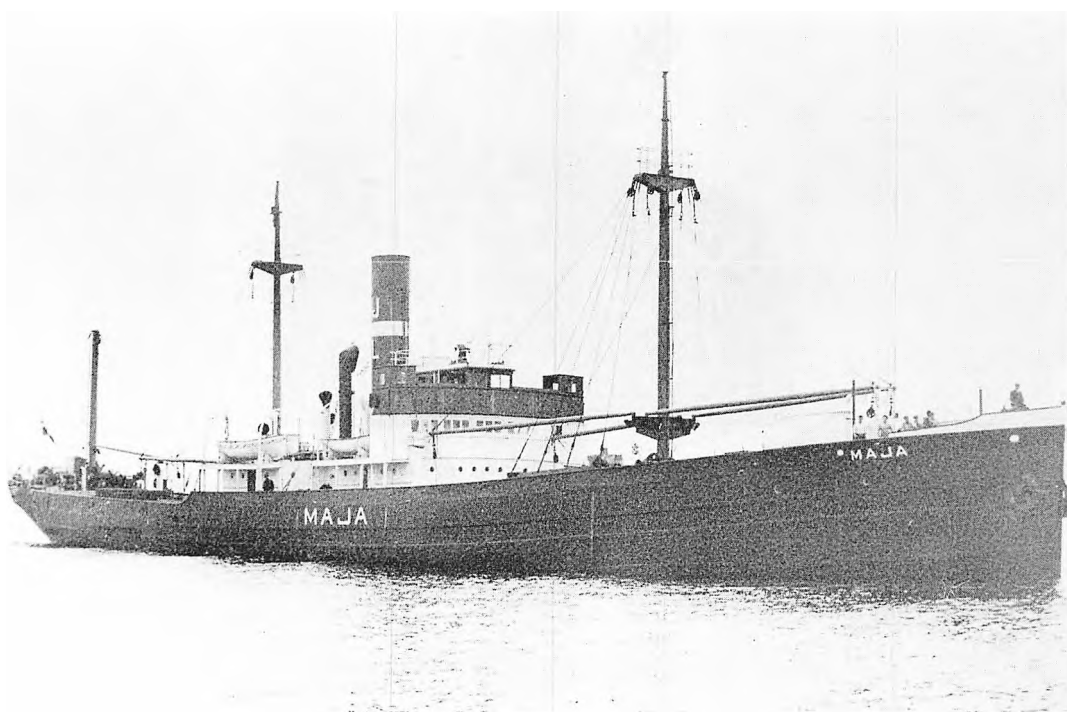
Med lidt isbryderhjælp ind og ud af havnen og skibets 600 hk. turbinemotor opretholdt vi dog sejladsen vinteren igennem.

Fyrbøderne kunne godt holde varmen, mens den øvrige del af besætningen holdt de lave kuldegrader ude med lidt ekstra vodka.

En del af besætningen på S/S »Maja«.

Efter to gode år ombord i »Inger« – måske nok de bedste i mit lange sømandsliv – afmønstrede jeg den 17. august 1929 på Københavns Yderred for at overtage jobbet som hovmester ombord i rederiets flagskib S/S »Maja«.

S/S »Maja« af Esbjerg (Handels- & Søfartsmuseet på Kronborg).

Den var bygget på Ostseewerft i Stettin i 1922 til rederiet Holm & Molzen i Flensburg og sejlede under navnet »Mira«, men blev i 1929 overtaget af A/S Dampskibsselskabet Vesterhavet og fik navnet »Maja«.

Damperen var på 2.203 brt. og var dermed en stor damper efter datidens forhold. Den havde en besætning på 18 mand og var et forholdsvis nyt og lækkert skib, som jeg var stolt over at blive hovmester i.

Rejserne med »Maja« gik uden for indskrænket fart, og de sidste to år af mit sø-

mandsliv var en værdig afslutning på den karriere, jeg startede på som 14 årig i 1906 og sluttede i 1931 – efter 25 år til søs.

Pensioneret skoledirektør Holger Karlsen, Saks-købing, født 1933 og opvokset i Troense. Uddannet folkeskolelærer og ansat ved Saks-købing kommunes skolevæsen i perioden 1963 - 95. Forfatter/medforfatter til en række lokalhistoriske skrifter. Artiklen »En Troense-dreng står til søs 2. del« er en fortsættelse af artiklen fra 1995. Den er samlet og skrevet - hovedsaglig på basis af faderens notater.

Min far, som vi husker ham. Foto fra 1970.

Verdens første flyvende tropeekspedition

en beretning fra aviser og breve

samlet af Arne S. Asmussen

Et spændende togt til egne, der endnu ikke er betrådt af nogen hvid mand.

*Svendborg Avis ' bringer 24. april 1926
følgende artikel:*

»Telegrafene bragte for et par måneder siden bud om, at en amerikansk videnskabelig ekspedition, The Sterling Ekspedition, der havde til hensigt at udforske de hidtil ukendte dele af Ny Guinea, bl. a. ved hjælp af en flyvemaskine, var ankommet til Java. Det er omtrent alt, hvad dansk offentlighed hidtil har hørt om denne ekspedition og det til trods for, at eet af dens medlemmer og det, af hvem det gode resultat i første række afhænger, flyveren nemlig er dansk.

Gårdmandssønnen fra Tåsinge, der blev én af U.S.A.'s bedste flyvere. Hans navn er Hans H. Højte, søn af gdr. Anders Højte og hustru Ane Marie, Lundby på Tåsinge.

Som ganske ung udvandrede han til De forenede Stater, hvor hans interesse for maskiner og store tekniske snilde snart førte ham ind i automobilindustrien og fra denne til flyvevæsenet, var der kun et skridt. Sammen med en af staternes mest kendte krigsflyvere W. A. Yackey gjorde han for nogle år siden sit navn berømt ved en række meget dristige opvisninger, der fik selv de mest blaserte til at studse. Mens to maskiner fløj tæt over hinanden i flere hundrede meters højde, sprang han fra den enes plan til den anden. Men snart opgav han denne farlige levevej og blev flyvelærer og chiefpilot ved en flyvemaskinefabrik, hans kompagnon, der i mellemtiden var blevet gift med en dollarprinsesse, lod bygge ved

Chicago. Sidste efterår, da The Stirling Ekspedition så sig om efter en flyver til at føre dens medlemmer hen over New Guineas ukendte giftsumpe, faldt valget blandt mange dygtige ansøgere på den 27-årige erfarne dansker.

Hvad ekspeditionen vil, kan siges med få ord. I det indre af den store østindiske ø New Guinea findes vældige områder, som endnu ikke er betrådt af nogen hvid mand. Dette gælder især egnen ved de såkaldte Nassaubjerger, hvor der lever en praktisk taget ukendt menneskerace, »The pigmys«, der befinder sig på et meget primitivt kulturstandpunkt og for en stor dels vedkommende endnu skal være menneskeædere. Flere ekspeditioner har tidligere, men med ringe held, søgt at trænge ind i disse områder. Mest kendt er to ekspeditioner, der under ledelse af den engelske læge A. F. R. Wallaston i årene umiddelbart før og under verdenskrigen søgte at trænge igennem junglen, men malaria og beri-beri bortrev de fleste ekspeditionsmedlemmer, og forsøgene måtte opgives. Wallaston udgav senere en bog om disse ekspeditioner, og det er den, der gav professor Stirling ideen til denne nye ekspedition. Wallaston beskrev heri pigmy-stammen som et dværgfolk, kun 4-5 fod høje, af spinkel legemsbygning og med skarpe ansigtstræk. De vides ingen sinde at have forladt deres eget område, og hele kendskabet til dem støtter sig derfor på Wallastons bog.

Den amerikanske ekspedition består af Matthew W. Stirling, professor i geografi ved universitetet i Californien, Hans H. Hansen, flyver, R. K. Peck, reserveflyver og fotograf,

Hans H. Høite som flyver i U.S.A.

Stanley A. Hedberg, historiker og A. H. Hamer, mekaniker. Den pekuniære side af sagen bestrides af The Smithsonian Institution og The National Museum. Udrustningen er 1. klasses helt igennem, lige fra den 400 hk. aluminiumsflyvemaskine af Yackey Liberty Briguettypen (samme slags, som de amerikanske verdensflyvere i sin tid brugte) og til tåregasbomberne, som medbringes for det tilfælde, at det menneskeædende dværgfolk skulle vise sig mindre gæstfri.

Starten foregik en sollys oktoberdag sidste år fra Chicago, hvorfra Hans Højte førte de tre af deltagerne ad luftvejen over Rocky Mountains til San Francisco, hvor lederen stødte til og hvor flyvemaskinen blev pakket i store kasser. Den 3. januar i år ankom ekspeditionen til Java, hvorfra den egentlige start skulle foregå. Mens flyvemaskinen monteredes i den lille by Soerabaia, hvor hollandske militærflyvere ydede værdifuld hjælp, rejste professor Stirling til Batavia, hvor han forelagde sin plan for den stedlige regering. Resultatet blev efter lange forhandlinger, en betydelig udvidelse af ekspeditionen.

Den hollandsk-ostindiske regering tilbød at deltage i udgifterne og at stille to videnskabelige medhjælpere, en reserveflyvemaskine samt militær dækning og bærere til rådighed. Antallet af ekspeditionsdeltagerne vil herefter blive 7 europæiske ledere, 3 indfødte førere, 20 soldater og 150 indfødte. Den foreløbige plan var, at ekspeditionen i slutningen af marts skulle forlade Soerabaia, at den i slutningen af april skal nå frem til udskibningshavnen på New Guinea, hvorfra den omkring midten af maj skal være overført til den første stoppestation og en måned senere til den egentlige undersøgelsesbasis ved foden af Nassau-bjergkæden, hvorfra fremstødene ind i de ukendte egne skal foretages. Dette arbejde ventes at ville tage ca. 4 måneder, og ekspeditionen vil tidligst i slutningen af november kunne være tilbage på Java. Forudsætningen for, at denne plan kan overholdes er endda, at

de 180 deltagere og de 37½ tons levnedsmidler samt øvrige udrustning, som regnes at være nødvendig for de 4 måneders egentlige undersøgelsesarbejde, kan føres frem ad luftvejen. Dette vil nødvendiggøre ca. 85 ture frem og tilbage, og selv om der nu bliver to maskiner om at udføre dem, vil der altså blive nok at gøre for vor unge landsmand og hans medhjælpere.

Ekspeditionen står og falder med flyvemaskinen skriver »Soerabaiasch Handelsblad«, der ofrer 12 spalter på en artikel om forberedelserne, og heri hæver den unge danske flyver til skyerne. Nu må man blot håbe, at han også – på en lidt mere direkte måde, kan få lov til at hæve de indfødte bærere til skyerne. Bladet lægger nemlig ikke skjul på, at den mulighed er til stede, at bærerne simpelthen vil nægte at gå om bord i flyvemaskinen. Og om at tvinge dem kan der i dette tilfælde ikke blive tale. Man vil derfor antagelig udtage frivillige.

Som naturligt er, er man i U. S. A. – og især i Chicago – meget optaget af denne ekspedition og de forventede resultater. »De hvide guder vil komme fra himlen« skriver »Chicago Tribune«, »ridende på ryggen af en stor sølvfugl, der flyver uden at bevæge vingerne og brummer som en billion bier«.

I oktober og november 1925 orienteredes den amerikanske offentlighed om ekspeditionen i en række større dagblade ².

Også herhjemme har vi grund til at følge denne ekspedition og dens mænd, og da især den kække flyver, med hvem det hele står og falder, med interesse, og jeg håber om nogle måneder at kunne fortælle »Svendborg Avis'« læsere lidt nærmere om det første møde mellem »The white gods« og de menneskeædende pigmys på den fjerne tropeø. Det er første gang man benytter flyvemaskine til en ekspedition af denne art, og de erfaringer, man her indhøster, vil kunne få den allerstørste betydning for fremtidigt forskningsarbejde i troperne.

Et af de vanskeligste punkter er selvfølgelig spørgsmålet om landingspladser midt i junglen, men dette problem mener professor Stirling at kunne slippe uden om ved at benytte de talrige indsøer, der forefindes langs Nassau-bjergkæden.

På grund af de noget ændrede og udvidede planer for det hele foretagende, vil det blive mere langvarigt end oprindelig tænkt, og de menige medlemmer af den amerikanske afdeling af ekspeditionen, der nu har tilbragt det meste af tre måneder i forholdsvis uvirksomhed i den lille javanesiske by, har ikke lagt skjul på deres utålmodighed. Men der er næppe tvivl om, at det var et klogt træk af professor Stirling, at han knyttede hollandsk grundighed og lokalkendskab til ekspeditionen. Disse to egenskaber vil – i forbindelse med amerikansk udholdenhed og dansk flyversnilde føre verdens første flyvende videnskabelige tropeekspedition til sejr«.

Sign. H. Hansen

En hilsen fra Amerika

Hans Højte udvandrede til Amerika som 17-årig i 1915 og var senere stærkt engageret i flyindustrien. Baggrunden angives at være en beslutning om ikke at blive involveret i verdenskrigen og benytte lejligheden til at se, hvilke muligheder, der var derovre. Han boede i den første tid ved en dansk familie, der også var udvandret, og deltog i arbejdet ved landbruget. I december 1923 sendte han en hilsen hjem³ og beskriver forholdene således:

»I aften sendes et par ord for at ønske eder et rigtigt glædeligt nytår. Jeg er på tiden i Texas med Yackey og hans kone for at se på nogle nye flyvemaskiner, som han er ved at købe, ca. et halvt hundrede i tallet. Det har været en dejlig tur. Vi stoppede i St. Louis en dag og en dag i Little Rock, Ark. Nu er vi i Huston, Texas for et par dage. Herfra rejser

vi til Dallas, Fort Worth, Galveston, New Orleans og så tilbage til Chicago. Det er en ualmindelig fin tur på denne tid af året. Det er dejligt varmt. Her går de ud at svømme hele vinteren. Jeg sidder her i skjorteærmerne med alle vinduer og døre åbne. Græsset og mange af træerne er grønne hele året rundt. De avler appelsiner og alle slags sydfrugter – og palmerne ikke at forglemme. Houston er ikke så forfærdelig stor en by, men der er mange rige mennesker her. Heromkring er jo fuldt af oliekluder. Det er meget fladt land og store sletter. Sletter mil efter mil så langt øjet rækker og næsten ingen træer, bare græs og uopdyrket land. Man kan sige med en olieklude her og der. Ja det er et storslået syn at se og en tur jeg aldrig skal glemme. Og den kønneste del er endnu tilbageturen til kysten. Jeg skal skrive senere og fortælle lidt om den, så jeg vil slutte i aften med en rigtig venlig hilsen til eder alle og igen ønske eder et rigtigt glædeligt nytår.«

Hans

Flyvecertifikat

Hans Højte erhvervede flyvecertifikat⁴ nummer 6147 udstedt af »National Aeronautic Association of America Inc.« 30. august 1924. Certifikatet er underskrevet af foreningens formand Orville Wright og næstformanden B. Russell Shaw.

Orville Wright (1871-1948) og hans broder Wilbur Wright (1867-1912) regnes for motorflyets opfindere. Den 17. december 1903 blev deres maskine »Flyer I« (senere kaldet »Kitty Hawk«) den første maskine, der littede fra jorden for egen kraft. Første flyvning varede 12 sekunder. En efterfølgende flyvning samme dag varede 59 sekunder og tilbagelagde 260 meter. I 1905 konstrueredes de første styrbare og praktisk anvendelige fly. Fuld anerkendelse vandt de dog først i 1908, da Wilbur demonstrerede deres fly i Europa.

Med denne legitimation underskrevet af en verdensberømt flypioner anmodes alverdens

FÉDÉRATION AÉRONAUTIQUE
INTERNATIONALE
NATIONAL AERONAUTIC
ASSOCIATION OF U. S. A.
INC.

Certificate No. **6147**

The above named Association, recognized by the Fédération Aéronautique Internationale, as the governing authority for the United States of America, certifies that

Hans H. Hoyte

born 19th day of March 1898
having fulfilled all the conditions required by the Fédération Aéronautique Internationale, for an Aviator Pilot is hereby brevetted as such.

Dated August 30, 1924

CONTEST COMMITTEE

Orville Wright
Chairman

B. Russell Shaw
Executive Vice-Chairman

Hans H. Hoyte [SEAL]

Signature of pilot:

"The Civil, Naval and Military Authorities, including the Police, are respectfully requested to aid and assist the holder of this Certificate."

"Les agents de la force publique, les autorités civiles et militaires, sont priés de vouloir prêter aide et assistance au titulaire du présent titre."

"Die Civil- und Militärbehörden werden gebeten, dem inhaber dieses Zeugnisses Schutz und Hülfe zu gewähren."

"Gli agenti della forza pubblica e le autorità civil e militari sono pregati di voler dare aiuto ed assistenza al titolare del presente libretto."

"Se ruega á las autoridades tanto civiles como militares, se sirvan prestar su ayuda y asistencia al portador del presente título."

«Покорнѣйше просятъ Г.г. представителей военной, гражданской и полицейской властей оказать возможную помощь и содѣйствіе лицу, предъявившему настоящее свидѣтельство.»

civile, søfarts- og militære autoriteter, herunder politiet, om at hjælpe og støtte indehaveren af dette certifikat.

Der er dog sået tvivl, om brødrene Wright virkelig var de første, der fik et fly i luften. Den danske opfinder Jacob Christian Ellehammer (1871-1946) foretog den første flyvning i Europa med et motordrevet fly den 12. september 1906 på øen Lindholm. Denne flyvning, der strakte sig over 42 meter, blev ikke internationalt anerkendt. Den officielle kontrol manglede, og maskinen fløj ikke frit, idet den var tøjret i en cirkelbane. Ellehammer foretog den første flyvning over tysk område i Kiel 1908.

Det hollandske dagblad

»Java-Bode«

fortæller den 21. august 1926 om Den nye Guinea-ekspedition i et interview⁷ med flyveren Hans H. Højte, der afrejste til Singapore, for derfra at rejse videre til Europa. Højte førte den flyvemaskine, der har været af en umådelig værdi ved transporten af den nederlandske – amerikanske ekspedition til indlandet af New Guinea. Maskinen er gået i uorden og reparation på stedet er umulig, da de nødvendige maskindele er opbevaret i »Albatroslejren«, hvortil det er umuligt at bringe maskinen. Derfor måtte Hr. Højte slutte sit arbejde. Han rejser tilbage til Danmark, hvor hans forældre bor i »en lille by i nærheden af København« - (efter journalistens opfattelse. Der menes: »i Lundby på øen Tåsinge«) -. Han vil senere ved de amerikanske ekspeditionsdeltageres tilbagekomst via Europa slutte sig til professor Stirling og de andre i Marseilles for at rejse til Amerika.

Hr. Højte, som bor på »Hotel des Indes«, tilstod os velvilligt et interview. Der har angående denne ekspedition været skrevet så meget, at det kunne være interessant, at høre de nærmere omstændigheder af én af deltagerne personligt:

»At flyvemaskinen i længden ikke kunne holde stand imod de omstændigheder, hvorunder den måtte gøre tjeneste er begribeligt. Den var ikke bygget dertil – det vil sige, vi kunne ikke vente, at den skulle udsættes for sådanne vekslende klimatiske indflydelser. Man må ikke glemme, at det var den første gang, at flyvemaskinen var gjort tjenesteklar til at trænge ind i det udstrakte tropeland. Så hvad dette angår, havde vi ingen erfaringer at holde os til. De aflagte flyveture kan da også betragtes som et eksperiment. I tilfælde af, at der endnu en gang prøves på at undersøge Ny Guinea pr. flyvemaskine, kan de erfaringer fra nu blive til stor gavn. Det er muligt at bygge en maskine, som kan modstå alle vanskeligheder. Og dog har »Yackey Transporten« udvist umådelige tjenester. Den har været et stort hjælpemiddel ved transporten af ekspeditionsmedlemmerne til indlandet, hvilket ellers ville have lagt beslag på meget mere tid. Den vældige hurtige strøm på Mamberamofloden og de stadige regnskyl har til sidst dømt den tro maskine, som allerede havde fuldført 30 ture, til arbejdsløshed. Den er nu efterladt i »Batavialejren«.

Ingen filmselskab

Vi omtalte videre beskyldningerne mod den amerikanske ekspedition, nemlig at de udelukkende for en filmoftagelses skyld, havde anmodet de indiske autoriteter om udrustning og nødvendig støtte. Hr. Højte beklagede meget, at der på denne måde var gjort forsøg på at bringe ekspeditionen i dårligt ry. Rygterne var allerede trængt igennem til indlandet af Ny Guinea og selvfølgelig også kommet deltagerne for øre. Det er sandt, sagde Hr. Højte, at én af de hollandske deltagere ved sin holdning gjorde det meget besværligt for os andre. Amerikanerne fandt dette meget beklageligt, fordi de betragtede det som en sportsbegivenhed at fortsætte deres tur, som dog var besværlig nok. At de måtte undvære

næsten det nødvendige og de store farer, som stadig truede, gjorde det ikke let for medlemmerne. Og når én af deltagerne i dårligt humør forsøger at stifte ufred, kan det kun udøve en ugunstig indflydelse på ånden og den fælles omgang. Heldigvis har den ikke lidt nævneværdigt deraf. Professor Stirling holdt udelukkende det store mål for øje, nemlig at trænge ind i de ukendte dele af Ny Guinea, *ikke* som agent for et eller andet filmselskab, men som videnskabsmand. Han føler sig da også højt hævet over de smålige tanker, som blev ytret i pressen. Hans uimodståelige optimisme og hans gode humør har heller ikke lidt det mindste deraf. »Smiling« bliver i de vanskeligste omstændigheder de amerikanske medlemmers feltråb. Men jeg er ked af, siger hr. Højte videre: »At der er en del af pressen som har hjulpet udbrede disse rygter og har troet på dem. Gå nu til dem selv: Skulle det være muligt, at professor Stirling kunne have narret de indiske autoriteter sådan. Han har opholdt sig flere måneder i Batavia for at træffe de nødvendige forberedelser til ekspeditionen i kontakt med regeringsorganisationen, der har leveret en så uvurderlig støtte. Lejlighed og tid til de nødvendige oplysninger har det ikke manglet på.

Selvfølgelig er der også lavet films på den følsomme rulle, men er det ikke det bedste bevis for ekspeditionens resultater og oplysninger. De kan i timevis tale om papuanere i indlandene for en lille skare »udviklede« tilhørere. De kan fortælle i tankevækkende ord om deres liv, om deres primitive levemåde uden at kunne give en præcis indsigt i, hvad de har villet tydeliggøre. Og når de et kvarters tid fremviser en film af, hvad de selv har set, hvordan disse naturmennesker lever, da får deres tilhørere et godt billede af situationen. Filmen er her et udmærket hjælpemiddel for videnskaben. I tilælde af, at den amerikanske ekspedition ikke havde andet for øje end en filmoptagelse behøvede den ikke at udbrede sit arbejde til det hidtil ukendte indland.

Papuanere og de omgivelser, hvor de lever, er nemmere at optage ved kysten af den store ø.

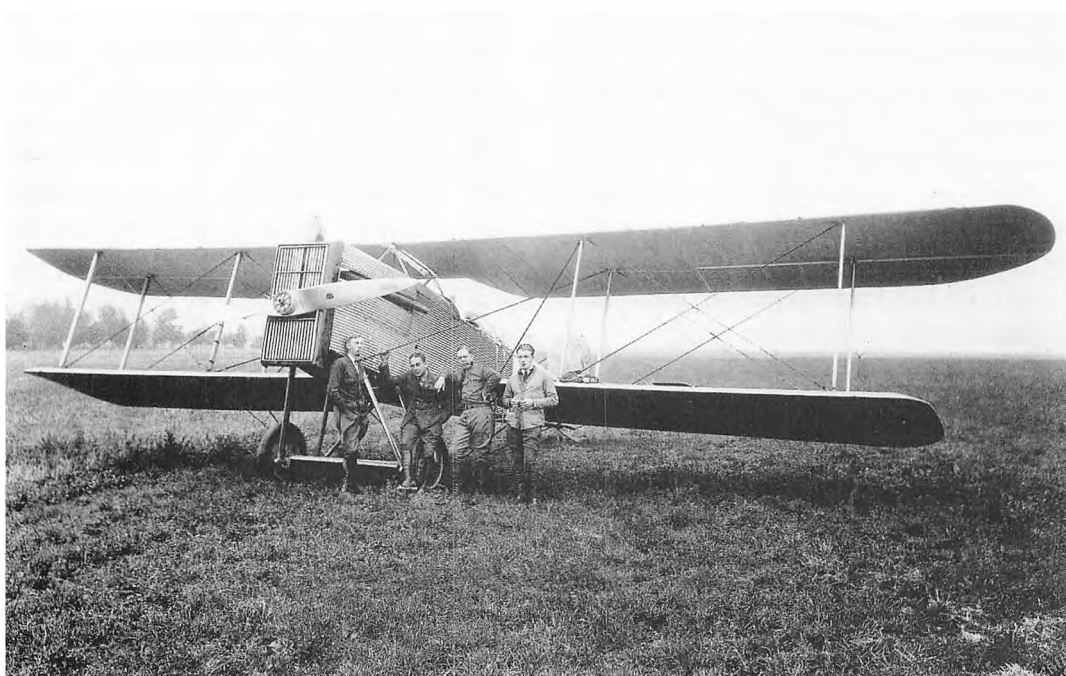
Det ukendte land

har også sin tiltrækningskraft. Hr. Højte kunne ikke tale nok om det mægtige, imponerende skuespil, som set fra luften udspillede for hans forbavsede blik. Det er et vildt land, de udstrakte urskove, hvor igennem floderne baner sig en bugtende vej til lavlandet, de grå åbne huggede pletter, hvilket lader os formode nærværelse af Papuanere, de vældige og afvekslende syn gør et enestående indtryk. Men selvfølgelig er hele strækningen usigelig trist og mørk. Når man fra de højere luftlag daler ned på disse floder og ser befolkningen ansigt til ansigt, tegnes denne trøstesløshed i afskrækkende farver.

Hudsygdomme i de største variationer har haft en dårlig indflydelse på racen. Menneskene ser ikke sunde og raske ud. Såvel mænd som kvinder og børn bærer stemplet af den alvorlige fysiske tilbagegang. Man træffer selvfølgelig også undtagelsesvis kraftige karle. I almindelighed kan det ses på dette folk, at de lider nød. Varmen i urskoven er ofte uudholdelig med temperaturer på 120° F i skyggen (svarende til 48,9°C). Ja, der er næsten skygge overalt. Ingen solstråle kan trænge igennem det tætte løvtag af denne tropiske jungle. Og hvad der gør varmen så utålelig er den fuldstændige vindstille. Natten bringer af og til kølighed, men så har man andre plager at holde regning med: Insekterne. Så snart aftenen falder på, summer og brummer de tusinde slags insekter rundt i lejren. I »Albatroslejren« var det nu ikke så slemt med det, men videre ind i landet f. eks. i »Batavialejren« var det umuligt at opholde sig uden for teltene efter kl. 5 om eftermiddagen. Der var man nødsaget til at opsøge sin »klamboe«. Moskitoerne er meget større end de her kendte og er så talrige, at man kunne være sikker på et komplet nederlag, hvis man vovede at

Flyet, som ekspeditionen benyttede, en "Yackey Transport", der her ses påmalet med ekspeditionens og deltagernes navne.

Mandskabet ved flyet, fra venstre: Hans H. Høite, pilot, R. K. Peck, fotograf, A. Hedberg, historiker og A. H. Hamer, mekaniker.

binde an med dem. Jeg var engang, fortæller hr. Højte videre, i »Batavialejren« så ulykkelig ikke at have nogen »klamboe« til min rådighed, men jeg håber oprigtig, at jeg aldrig mere i mit liv må opleve, hvad jeg dengang har lidt. Hvad jeg oplevede er ikke til at beskrive med nogen pen. – Så har De da været glad for at kunne forlade den skrækkens strækning, bemærkede vi (intervieweren). Nej ingenlunde, det bedrøver mig mere end jeg kan sige, at jeg ikke har kunnet assistere til turens slutning. Udbyttet af, hvad vi der dagligt har oplevet og erfaret, vejer tilstrækkeligt op imod de usigelige store vanskeligheder og besvær, hvilke vi stadig har haft at strides med. Det var os netop en fornøjelse at overvinde disse vanskeligheder. Hvis De havde set os, når vi ofte vadede i mudder til livet og sled for at få maskinen til at gå op, eller for at kunne lægge den for anker, da kan de forstå vor entusiasme for fuldførelsen af denne ekspedition.

Hvis jeg kunne få en anden maskine og fortsætte turen, ville det være mig kærere end som nu, at sidde arbejdsløs på en postbåd hjemefter«.

(Efter oversættelse af Nelly van Ophemert, f. Pilegaard, Vindeby)

Orientering fra ekspeditionslederen

Profesor W. Stirling skriver til Hans Højte den 20. september 1927⁶:

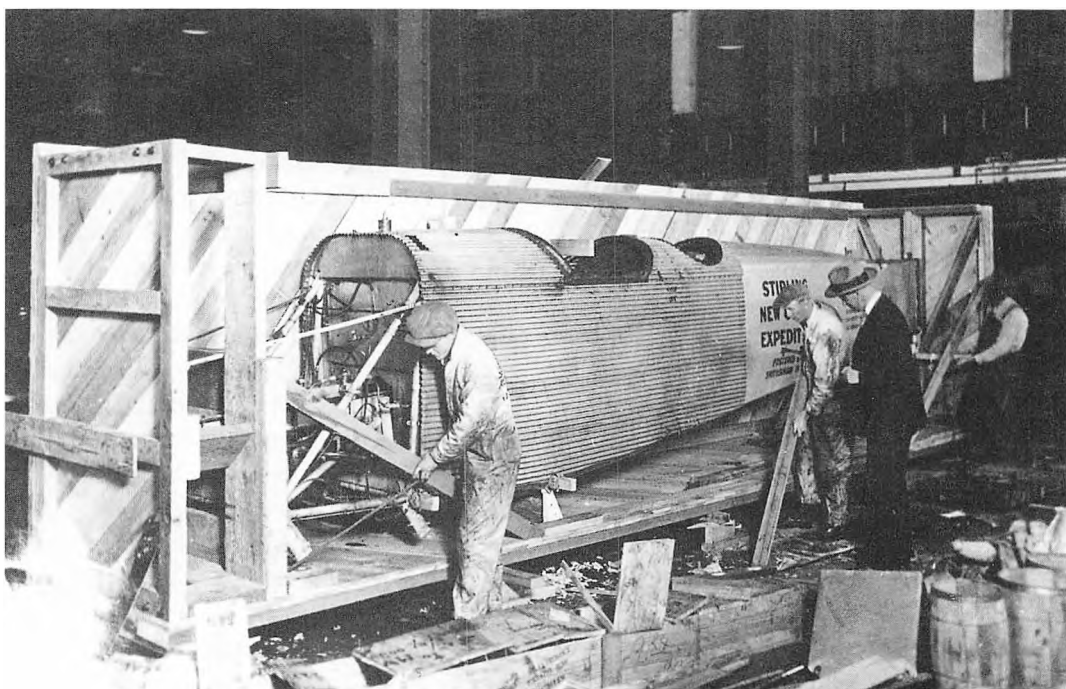
»Kære Hans. Arbejdet ved Rouffaer er nu kommet til det punkt, da vi om et par måneder vil finde os i færd med at gøre os klar til at forlade disse gæstfrie kyster. Vi har planlagt at sejle fra »Regnlejren« den 15. december, hvilket uheldigvis er en smule for sent til at kunne fejre julen i Singapore. Der er ikke meget at melde endnu om en ny, interessant natur. Vi har fundet dværgfolket, hvilket er hovedsagen, og vi er iblandt dem for tiden. Da vi passerede »Spitsenglejren«, var det interessant at

se, at stedet, hvor vi landede var nøjagtig i midten af den tætteste befolkning på Ny Guinea. Forbindelsen mellem floden »A« og Rouffaer er ligesom 42de gade og Broadway på Lake-sletten. En anden sag, som er værd at bemærke, er, at vi har bidraget vort til at skjule hedningernes nøgenhed, da næsten alle mændene – og vi så i hundredvis i omegnen – gik med forklæder lavet af det sejldug, hvormed vi overdækkede maskinen, medens nydelig hårpynt var lavet af de nydelige røde »Sun maid« rosinpakker. Ydermere er de en modbydelig bande og vi gjorde forbistret klogt i at forlade deres skove uden at standse og hilse på dem. Det havde måske gået godt, og måske ikke. De angreb Jordans og hans udrustning en eftermiddag og de måtte dræbe et par papuanere før de fik dem slået tilbage. Efter den tid prøver de hver gang ekspeditionen slår lejr i deres territorium, at snige sig ind i lejren om natten med deres buer og pile og store sten. Indtil nu har Dyak'erne stadig været i stand til at slå dem. Der er så mange, at de stoler på deres antal. – Vi har fundet en ny flod, som løber ud i Rouffaer nær ved »Motor-lejren« og udforskede den lige til foden af bjergene. Der var Banyak-papuanere, men de løb, da vi kom. Vi fandt imidlertid nogle af de firkantede æg af Fata-Luva-fuglen i deres huse, hvorhen de må være bragt næsten 10 engelske mil over land.

Den lokale posttjeneste er ikke videre god her. Jeg har ikke set Prince siden den dag, da vi alle skiltes i »Batavia-lejren«. Jeg så doktor Hofmann én dag i Hovedlejren. Han sagde, at Prince havde haft et anfald af malaria. Det er en dårlig og besværlig vej fra Hovedlejren og hertil. Jeg er mere end nogensinde overbevist om, at flyvemaskiner er den eneste praktiske måde at komme ind i dette land på. – Dværgfolkene er så venskabelige som vel muligt, rolige, hjælpsomme, besindige og på enhver måde en direkte modsætning til de indfødte på Lake-sletten, som er nervøse, irritable og på enhver måde upålidelige. Det er

Flyvemaskinen pakkes med udstyr.

For den lange transport med skib fra San Francisco til Java blev flyet adskilt og pakket i store trækasser.

umuligt at komme ret langt, når den »østindiske hær« og et arbejdshold af fanger skal hjælpe os. Jeg længes efter at blive færdig her, så snart jeg kan, og vende tilbage til Rouffaer, til et par både og nogle få dyak'er. Dick, Stone, Prince og jeg kan foretage noget opdagelsesarbejde, som sømmer sig amerikanere, på et par småfloder, som jeg har set og som er ganske ukendte.

I mellemtiden, så sørg for, at vor høje herre i Marseille sender en god forsyning omkring den 1. februar. Posten skal ikke gå endnu et par dage, så jeg vil ikke lukke dette nu. Hvis der sker noget nyt, vil jeg føje det til«.

Din som sædvanlig.

Sign. Walter Stirling.

(P.S. Der er i brevet tale om tre folkeslag: Dværgfolkene (Pygmies), Papuanere og Dyak'er)

Invitation og kedeligt budskab

Fra L.A. Jacobsen (Værktøjsmaskiner, Import & eksport, København) den 28. oktober 1926⁷ til

Hans Højte:

»Håber De kom godt hjem fra Singapore, jeg selv kom hjem sidste søndag. Hvis De kommer til København i næste uge, da kig op til mig. Jeg vil gerne hilse på Dem og introducere Dem til nogle flyvefolk«.

Sign. L.A. Jacobsen.«

Til gdr. Anders Højte den 5. november 1926:

»Jeg har modtaget Deres brev af 31. oktober og må udtale min dybe medfølelse med den dybe sorg, der har ramt Dem. Jeg traf Deres søn på en hollandsk båd i Batavia på Java og vi fulgtes ad til Singapore. Vi havde rig lejlighed til at tale sammen og han fortalte mig lidt af sin historie. Vi tog ind på to forskellige hoteller i Singapore, fordi han ville bo

på det samme hotel, som han boede på, da han ved juletid ankom.

Vi besøgte hinanden og talte også meget sammen i Singapore, han var fuldstændig frisk og rask og udtalte stadig sin store glæde over nu efter så lang tids forløb, at kunne få lejlighed til at komme hjem og hilse på sine forældre.

Han forlod imidlertid Singapore ca. 8 dage før jeg rejste, fordi hans billet gjaldt til en anden båd, som anløb bl. a. Marseille. Det var hans agt at gå i land der og tage toget fra Frankrig.

Imidlertid blev han angrebet af tyfus og indlagt på hospital i Alexandria, hvor han døde den 19. september 1926. Det er mig uforståelig den skæbne, der har ramt ham, og jeg kan ikke tro andet, end at han må være bleven syg ombord på damperen. Naturligvis kunne man også tænke sig, at han har fået sygdommen under sit ophold på Ny Guinea og har båret sygdomsspiren i sig. Men i alle tilfælde viste han i den tid, vi var sammen, ingen som helst tegn på, at han fejlede noget.

Han havde forskellige ting med sig hjem i sin kuffert, såsom nogle pile og spyd fra de indfødte på Ny Guinera. Jeg forstod, det var hans agt at give Dem, og jeg går ud fra, at de allerede nu har modtaget disse ting.

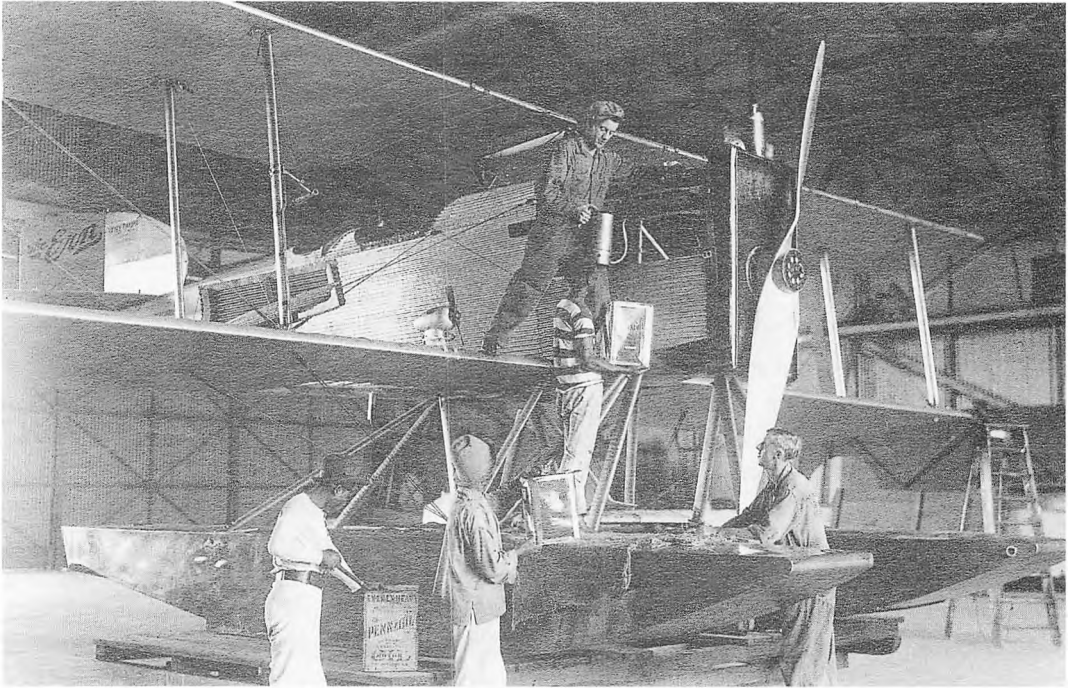
Der er en mulighed for, at jeg selv kommer til Alexandria i løbet af en måned eller to. Hvis De ønsker det, skal jeg gerne besøge lægerne på hospitalet for at få nærmere oplysninger til Dem. Jeg beder Dem i så tilfælde tilskrive mig, hvad jeg kan gøre for Dem.

Jeg udtaler atter min store deltagelse med Dem og Deres og forbliver Deres ærbødige«

Sign. L. A. Jacobsen.

Ekspeditionslederens udsagn

Professor W. Stirlings brev til gdr. Anders Højte 7. februar 1927⁸ :

På Java blev flyet klargjort som hydroplan. På fotografiet ses nogle indfødte, der giver en hånd med ved oliepåfyldningen.

Lidt sight-seeing blev der nok også tid til. Her ses Hans H. Høite i søndagstøjet betragende et vulkankrater.

»Da jeg lige har forladt Alexandria benytter jeg denne lejlighed til at skrive til Dem, da jeg ikke før har haft lejlighed. Jeg ønsker særlig at tale om Deres søn Hans, som var deltager i vor opdagelses-ekspedition til Ny Guinea, og hvis død, jeg er vis på, berørte os mere end nogen anden udenfor hans egen familie. Han var en mand, som vandt alles beundring ved sit mod og dygtighed, for hvilke egenskaber han blev valgt til denne del af ekspeditionen. Men længe før vi nåede Ny Guinea, havde han vundet vor hengivenhed og varme venskab på grund af sine gode menneskelige egenskaber.

Det vanskelige arbejde, som han der udførte så heldigt, vil skaffe ham et varigt navn blandt flyvningens pionerer, men vi vil minde ham som en mand.

Vi vidste ikke noget om hans død, før vi kom tilbage til Java. I Alexandria standsede vi og besøgte Hr. Rosenstand, den danske konsul, Dr. Cooke og hans hustru og siden den smukke britiske kirkegård i Alexandria. Det var en stor trøst for os alle at finde, at i Alexandria havde han fået en så god lægebehandling og pleje, som ville være mulig noget sted. Han var også så heldig at blive venlig tilset af en så prægtig mand som hr. Rosenstand. Da han har skrevet udførligt til Dem herom, skal jeg ikke gå i detaljer.

Jeg vil gerne forsikre Dem om, at alle vi, som var så gode venner af Hans, vil være glade ved at få lov til at hjælpe Dem på enhver måde, som står i vor magt.

Hvis der er noget, som ikke er ordnet i Amerika, nogle sager som skal opspores eller nogen som helst tjeneste, vil De finde hr. Hedberg, hr. Hamer, hr. Peck og mig selv rede til at hjælpe Dem. Vi sender Dem en særlig pakke, et gennemsnit af propellen til vort Ny Guinea aeroplan, som er forsiret af dyak'erne fra Borneo, som ledsagede os på ekspeditionen og som alle var Hans' gode venner. Det kan bruges som billedramme eller urstativ eller til anden pynt, som De vil bruge det til.

Når vi kommer til Amerika, skal jeg have lavet et album med billeder, indeholdende alle billederne fra ekspeditionen, som vil være af personlig interesse for Dem, og som jeg skal sende Dem så snart det er færdigt.

Da Hans forlod Ny Guinea havde han med sig de fotografiske negativer fra den første halvdel af ekspeditionen, og det er ekspeditionens ejendom. Disse negativer er i den danske konsuls besiddelse i Alexandria, hvor de opbevares som en del af ejendelene. Konsulen kan ikke lovligt sende dem til os, før han har fået tilladelse fra Dem til at gøre det.

Hvis De vil skrive til ham og give denne tilladelse, vil jeg være meget taknemmelig, da negativerne danner en vigtig del af de værker om ekspeditionen, som jeg håber at få i trykken snarest muligt. Dette vil lettes meget, hvis konsulen kan sende dem direkte med post fra Alexandria til Washington.

Der er også to store albums med fotografier som er hr. Peck's personlige ejendom. Han lånte dem til Hans for at vise Dem dem i Danmark. Det haster ikke med at sende disse tilbage, og hr. Peck vil gerne lade dem gå til Danmark sammen med de andre sager, for at De kan se dem der.

Udtalende den varmeste sympati fra mig selv og alle de andre medlemmer af ekspeditionen er jeg Deres hengivne«

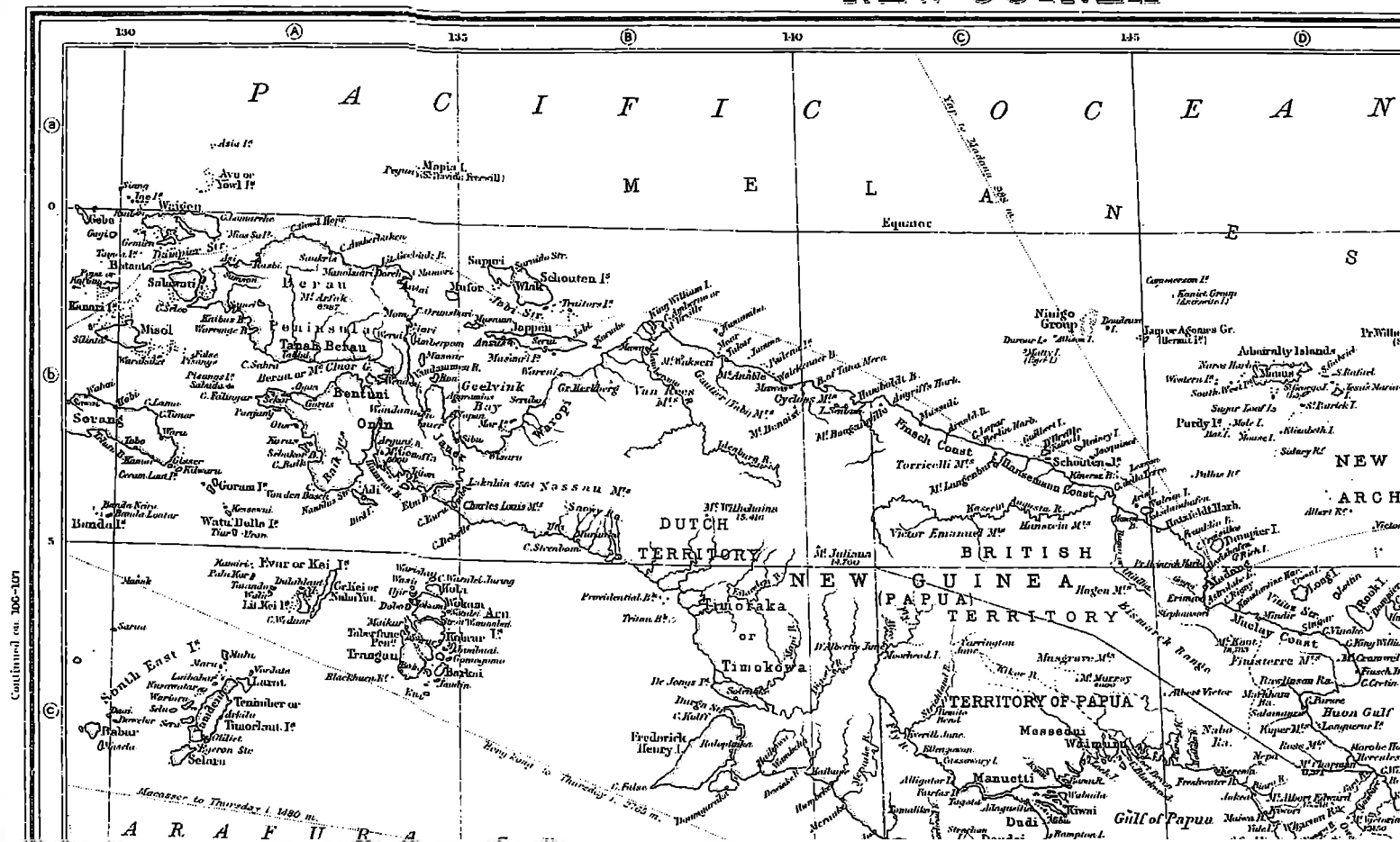
W. Stirling

Direktør W. A. Yackey's brev

Til familien Anders Højte i november 1926²⁾:

»Den 29. oktober modtog vi en meddelelse fra det danske konsulat i Chicago, som var et frygteligt slag og den første meddelelse, som vi havde modtaget om vor kære Hans. Vi havde håbet, det var en fejltagelse og at det ikke var sandt, men Deres brev, som vi modtog i dag, og som bekræfter den dårlige

NEW GUINEA

Kort over den hollandske del af Ny Guinea, hvor Nassau bjergene ses afmærket. Ved floden Mamberanos udmundning på nordkysten oprettedes den første lejr.

nyhed, lader os forstå, at vi har mistet en af de bedste mænd, som Gud nogensinde har sat på jorden.

Hvis der findes en himmel, så er Hans der nu. Foruden at være den mest vidunderlige ingeniør og flyver, var han den bedste ven, en mand kunne have. Han besad den skarpe forstand, nerver af stål og et mod, om aldrig svigtede. Han var moralsk set så ren som nyfalden sne. Han efterlader sig tusinder af venner, - folk som kendte ham og elskede ham, fra den simpleste mekaniker til de største mænd indenfor flyverbranchen. De kendte alle Hans, og de elskede ham alle sammen. Han havde ikke en eneste fjende. Jeg elskede ham som en broder. Min kone og jeg har ingen børn, og han var som et barn for os. Hele min familie betragtede ham som én af vore egne.

Netop for omtrent et år siden havde Hans næsten besluttet at forlade staterne og vende tilbage til Dem i Danmark. Vi var lige færdig med at bygge en flyvemaskine specielt til Doktor Stirlings ekspedition til hollandsk Ny Guina. Hr. R. K. Peck, som har været én af vore kunder i en del år, ønskede, at Hans skulle deltage i ekspeditionen som første-flyver, hvilket Hans gik ind på. Detaljerne og betingelserne i overenskomsten mellem Hans og Peck er mig ubekendt udover, at Hans skulle have betalt sine rejseudgifter til Danmark, hvor han havde i sinde at blive i nogen tid.

Jeg ved, at han solgte sin bil og alt, som han ikke bekvemt kunne sende afsted. Han havde adskillige læs værktøj og flyverudrustning, da han rejste herfra.

Hr. Peck var, foruden at være arrangør af ekspeditionen, en god ven af Hans. Og jeg er vis på, han vil være glad ved at give Dem alle enkeltheder. Da det arbejde, de udførte, var særlig farligt, er jeg vis på, at sagerne blev afgjort på en sådan måde, at Hans' bo kun havde aktiver. Hvis jeg imidlertid skulle træffe på nogle ting, som ikke falder ind under ovenstående, skal jeg straks sætte mig i forbindelse med Dem og sørge for, De får dem.

Det er kun ringe trøst når én, som man holder af, dør. Men jeg ønsker, De skal vide, at Deres søn var en ære for sin familie og sin nation. Jeg håber, at jeg, når de højere magter kalder mig bort herfra, kan være ligeså vel forberedt, som han var. Jeg ville gerne engang møde Hans' slægtninge. Hvis De eller nogen af Deres skulle komme til at rejse til Amerika, vil enhver i flyvebranchen have noget godt at sige om Hans.

Idet jeg atter forsikrer Dem, at dette er en af de alvorligste ting, som nogensinde er hændt mig, vil jeg overfor Dem udtrykke alles medfølelse. Vær så venlig at lade mig vide alle de sidste begivenheder i Hans' liv i denne verden. Vi har intet hørt siden begyndelsen af juli. Gud velsigne en sådan søns fader.

Deres oprigtig hengivne«

sign. W.A. Yackey

(Direktør for Yackey Flyvemateriel Comp. Illinois)

Hans Høites grav i Alexandria.

Et nyopdaget dværgfolk

Svendborg Avis bringer 27. december 1928¹⁰ orientering om ekspeditionens resultater:

»Der er endnu, trods de seneste års opdagelsesrejser, dele af jorden, der gemmer ukendte hemmeligheder; man kan endnu træffe hidtil ukendte dyrearter – og hvad mere er, ukendte menneskeracer, hvis eksistens man hidtil ikke har anet det fjerneste om.

Den amerikanske professor W. Stirling er således for nylig vendt tilbage fra en 2-årig ekspedition til det indre Ny Guinea, - næst efter Grønland, jorden største ø. Og her har man fundet en indfødt stamme, der absolut er det mindste folk, man hidtil har kendt.

Det er en dværgstamme, som kun opnår en højde af ca. 40 tommer. De viste sig at være meget sky, og det lykkedes først professoren efter uhyre anstrengelser og stor tålmodighed, at komme i berøring med de små mennesker, efter at han havde vundet en lille piges, høvdingens datters, venskab. Barnet var den første, der vovede sig frem, og professoren erhvervede hendes tillid ved hjælp af et hals-smykke. Først da dette var gået godt, vovede stammens voksne medlemmer sig frem.

Ekspeditionen er vendt hjem med et meget interessant udbytte, men det interessanteste resultat er absolut opdagelsen af det nye dværgfolk«.

Der er i ovenstående anvendt forskellige stavemåder i navnet Højte. De originale »papirer« angiver stavemåden Høite.

Hans Hansen Høite født 1898-19/03, død ugift 1926-19/09 i Alexandria. Søn af Anders Hansen Høite født 1863-19/11, død 1939-13/07, gmd. Lundby 10 senere Vindeby 12 b villa »Staus« og hustru Ane Marie Karen Kirstine Hansen (Skræder) født 1870-30/09, død 1925-01/02. Tre søstre: Maren Hansen

Høite 1894-05/05, død 1971-17/03, Karen Hansen Høite 1895-30/10, død 1980-08/01 (ugift) og Anna Hansen Høite født 1909-20/06, død 2000-15/04.

Litteratur:

Samlet af A. S. Asmussen fra materialer på Tåsinge Lokalhistoriske Arkiv.

- 1) Svendborg Avis 24. april 1925
- 2) Aviser: Chicago Tribune 20/10 1925 - San Francisco Chronicle 2/11 1925 - Daily Herald 21/11 1925
- 3) Nytårshilsen 9/12 1923 fra Houston Texas
- 4) Flyvercertifikat, udstedt 10/8 1924
- 5) »Java Bode«, (Alm. Dagblad i Nederlandsk Indien) 21/8 1926
- 6) Brev W. Stirling 20/9 1926
- 7) Brev L. A. Jacobsen, 28/10 1926 og 5/11 1926
- 8) Brev Stirling 7/2 1927
- 9) Brev W. A. Yackey,
- 10) Svendborg Avis 27/12 1928

Arne S. Asmussen født 29. juni 1927 i Troense. Efter agronomuddannelsen ved Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole i København ansat som planteavlskonsulent ved Landboforeningen for Svendborg og Omegn i 1953-93. Artikler i Tåsinge Årbog 1998 og 1999.

Om Dukkehaver

af Bent Christoffer Nielsen

I disse år er der på ny gået mode i »japanske haver« under en eller anden form med sten, vand og miniplanter.

Denne mode er betydelig ældre, end man tror. Thi i områder, hvor søfarten på orienten har været omfattende, har søfolk, når de kom hjem, for deres koner kunnet berette om sådanne haver. Således også i Troense.

Men først et lille sidespring.

I min barndom i trediveerne lavede konerne her i Landet by også »japanske haver«. Disse var ikke til udendørs brug, men anlagt i brede flade urtepotter med kaktus, miniplanter, koralstokke, sneglehuse og små »søer« lavet af spejlglas lagt ned i jorden. De stod til pynt i vindueskarmene,

og man konkurrerede, naturligvis, om hvem der kunne lave den flotteste.

Der findes tilfældigvis fra det 19. århundrede også en beretning om en særpræget have i Troense. På den tid var søfarten betydelig og havekulturen af en vis standard. Den beskrevne dukkehaver må som sådan betragtes som en variant af denne trang til at lave en form for minidyl i det almindelige billede af en have.

Nedenstående beretning, som gengives i sin fulde længde og med de originale vignetter, er fundet i en lille bog fra 1881 med titlen »Fundne Blade,« »Smaaskitser fra Have, Mark og Skov.« Skrevet af direktør for Havebrugshøjskolen »Vilvorde«, Stephan Nyeland.

Dukkehaven.

»Den lille smukke Ø Taasinge kjender alle af Navn, og mange har glædet sig ved at besøge den; man siger, at Fyn er Danmarks Have, og Taasinge den skønneste Plet i Haven. Lad os besøge den lille Skipperby Troense.

Fra Svendborg sejler vi i Baad dertil; paa højre Haand har vi Taasinge, paa venstre

Øxnebjerg og de dejlige Spaseregange langs Svendborgsund til Kristiansminde. Højt ligger Byen over Skoven med Udsigt ud imod Sundet; længere henne gamle Hestehave, denne smukke Skov, med sine høje Bakker og Fiskedamme, den ene under den anden, og de store Frugthaver. Længere fremme ligger

Bjørnemose, saa kommer Thurø; nu begynder ogsaa det smukke paa højre Side. En lille Fiskerhytte paa Skrænten, saa Mark, saa Skov og den maleriske lille Vandmølle »Venteposen«. Vandhjulet drives fra Mølleedammen, der ligger højt bag ved Husene i Skygge af Skoven.

Snart er Skoven passeret, og vi sejler ind i Troense Havn. Gaar vi til venstre, naar vi kommer op i Byen, ad Landevejen til Valdemars Slot, studser man over de pyntelige Haver, baade foran Husene og ligeoverfor langs med Kysten. Det er, som om Haverne ikke kunde nøjes med at være uden Døre, men er dragne ind i Husene med. Hvert Vindue, selv i det fattigste Hus, straalere af Blomster i alle Farver. Gaar vi frem ad Vejen, ser vi strax en Have forsynet med Flagstænger, som ikke ender i en Knap som alle andre Steder, men paa Toppen af hvert sidder der et lille Skib, fuldt udstyret, som fortæller: »Her er Skippers Have!« Gaar vi indenfor, ser vi, at alt er pynteligt og net som om Bord paa et Skib. Især falder Øjet paa Løgene; de voxer ikke alene i Jorden, men de skyder ogsaa høje Stængler i Vejret. Aldrig ser man Etageløg saa smukke som der; to, tre Etager voxer de op; det er, som om den gamle Skipper ved sin Pleje har bragt dem til at glemme deres ægyptiske Hjem. Gaar vi videre frem, standser vi overfor vort Maal, den bekjendte Dukkehavn. Den har været der, saa længe jeg kan huske tilbage, og enhver, der har kjørt forbi i de mange Aar, har holdt stille for at se den. Alt var i den Have smaat og sirligt som i et Dukkeskab. Smaa Stenhøje, beplantede med de mindste Planter, man kunde finde; Busketter, dannede af de laveste Buske; smaa Træer; og alt i Haven var passet sammen for at danne et smukt lille hele. Saaledes var der under Træerne smaa Bænke, foran tilsvarende Borde. En lille Flagstang manglede heller ikke; paa Bænkene sad der Dukker, naar Vejret var godt. Til daglig var de i Hverdagsklæder, og om Søndagen i deres bedste Stads. Det var en lille Pige, som

morede sig dermed; hun holdt al Ting saa sirligt og net, at baade Børn og voxne glædede sig over at se det. Og spurgte man om den lille Have, saa vidste alle Besked og viste Vej til Dukkehaven. Den lille Pige blev voksen men blev dog ved at passe sin Have, da den var til Glæde for saa mange. Nu er den forsvunden; man sagde, at Ejerinden var rejst bort fra Øen, men Mindet om Dukkehaven vil længe staa frisk blandt Øens Beboere, og Børn paa 8-10 Aar beklagede, at den ikke var mere, og talte om den som noget af det dejligste, der havde været til.«

Biografi:

Stephan Peter Nyeland, født 12. september 1845 i Korsør. Uddannet som handeleggartner hos den kendte gartner F. J. Koch, København. Han fik sin havebrugseksamen fra Landbohøjskolen, og efter en række ansættelser, viderestudier og eksaminer oprettede han sin egen havebrugsskole i Charlottenlund, den meget kendte »Vilvorde«, hvis høje faglige niveau har gavnet talrige elever gennem tiderne.

Nyeland har derudover udfoldet stor skribentvirksomhed og foredragsvirksomhed. Blandt hans mindre kendte arbejder findes så den lille beretning fra Troense.

Bent Christoffer Nielsen, f. 1923 i Landet. Amatørmusiker på clarinet og fagot. Arbejder med Tåsinges Musikhistorie. Artikler i Tåsinge Årbog 1988, 1994, 1995, 1996, 1998 og 2000. Musik-anmelder ved Fyns Amts Avis siden 1977. Bopæl: Enkesædet, Skovballevej 21, Taasinge, 5700 Svendborg.

Fælles Aner

for 11 familier på Tåsinge

af Albert Mohr Lolk

For at komme ind på spørgsmålet om fælles aner på Tåsinge har jeg taget 11 tilfældige familier; dog har jeg måttet gå uden om Bregninge sogn - undtagen for min fader - fordi sognet ikke almindeligvis kan danne basis for denne art undersøgelser på grund af manglende kirkebog fra 1733 til 1773, se senere.

Med udgangspunkt i midten af 1800-tallet er familiernes aner fundet (et halvt hundrede sider). Derefter er de fælles aner fundet og sat i relation til de familier, hvori de findes.

Herefter følger:

SAMMENDRAG

Familiens nummer	Antal aner	Familiernes nummer											ialt
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
1	229		9	21	6	9	4	5	11	10	3	15	93
2	117	9	-	1	4	6	-	3	-	2	6	-	31
3	53	21	1	-	-	-	-	1	9	9	-	7	48
4	70	6	4	-	-	-	2	-	-	3	-	5	20
5	50	9	6	-	-	-	3	-	-	-	-	-	18
6	51	4	-	-	2	3	-	1	-	1	7	9	27
7	48	5	3	1	-	-	1	-	1	6	2	9	28
8	53	11	-	9	-	-	-	1	-	14	1	4	40
9	59	10	2	9	3	-	1	6	14	-	-	2	47
10	64	3	6	-	-	-	7	2	1	-	-	8	27
11	80	15	-	7	5	-	9	9	4	2	8	-	59
	874	93	31	48	20	18	27	28	40	47	27	59	438

I foranstående sammendrag ser vi for hver familie (1. kolonne), hvor mange aner denne har fælles med de øvrige 10 familier.

Eksempel:

Familie nr. 1 har fælles aner med

9 personer i familie nr. 2

21 - - - - 3

6 - - - - 4

9 - - - - 5

4 - - - - 6

5 - - - - 7

11 - - - - 8

10 - - - - 9

3 - - - - 10

15 - - - - 11

93

Tæller vi antallet af fællesaner for de 11 familier, der består af 874 aner, kommer vi til

tallet 131, men da disse fællesaner optræder i mindst to familier - ikke sjældent i et par andre samtidig - bliver det samlede antal tilfælde, hvor fællesaner findes, 301.

Eftersom det kun er få udenøsk folk, der indgår ægteskab med tøsinger, kan vi med stor sikkerhed sige, at øen har levet sit eget liv i hvert fald til midten af 1800-tallet, undtagen Bregninge sogn, der altid har været porten til Fyn.

Når blot 11 familier har givet ovennævnte resultat, hvad ville en undersøgelse af alle ægteskaber så ikke have fortalt.

Det må imidlertid siges, at en sådan undersøgelse ville blive større end opstilling af grundmaterialet: aneregistre for alle tøsinger. Dette sidste kan heller ikke gøres tilfredsstillende, fordi der er et stort »hul« i de gamle kirkebøger for Bregninge sogn. Bregninge sogn mangler kirkebøger for tiden fra 1733 til 1773, og mange, der søger slægter, går skuffet bort.

Af »Tåsinge Godsarkiv« Arkivregistratur, udgivet af Landsarkivet for Fyn i 1973, side 18, ses, at der i en pakke er dokumenter med indhold:

»Undersøgelserforretning m.v. vedrørende præsten Kugler i Bregninge 1763-1772« (præst der 1769-1773).

Samtidig er der side 8 omtalt registrering af en pakke indeholdende: »Retsakter 1738-1857, herunder Domsakter i en sag mellem Fr. Juel og præsten Kugler i Bregninge 2/7 1772 - 25/2 1773«.

Denne sag, der er meget omfattende, handler om præstens stridigheder med godset vedrørende præstegården og gæld.

Det må derfor være den til enhver tid regerende konge, der må have tilsyn med kirkebøgerne gennem embedsmændene, her vore biskopper.

Ved visitatser skulle biskperne holde opsyn med, at kirkebøgerne blev ført på tilbørlig måde.

Og så er der noget, vi ikke forstår. Det var kong Chr. d. 4., der i 1646 beordrede kirkebøgerne ført.

I dette tilfælde skulle den tids biskop i Fyens Stift - efter min mening - have grebet ind. Han måtte selvfølgelig ved kirkebogens ødelæggelse have sat en mand, for eksempel degnen i Bregninge, til at ordne den sag.

Men efter Høgstrøm: »Taasinge Degnehistorie og Skolevæsen«, side 109 »fungerede degnen i Landet som degn i Bregninge; her var altså ingen bosiddende degn i næsten hele det 18. århundrede, hvad fremgår af beretninger om Landet.«

Videre skriver Høgstrøm: »Det er sandsynligt, at der har været nogle skoleholdere her, hvis navne er forsvundet med den brændte kirkebog«.

En af disse skoleholdere var Andreas Thygesen. Han har åbenbart ikke på eget initiativ følt, at det var hans opgave at lave en »udførlig folketælling«, dvs. gå ud og spørge Bregninge sogns befolkning om data for tiden 1733-1773. På det tidspunkt kunne det let lade sig gøre at få ret sikre oplysninger om familiernes fødsels-, vielses- og dødsdage.

Heller ikke biskoppen og baronen på Valdemar Slot, der var kirkepatron, har sørget for at redde, hvad der reddes kunne. Eftertiden står derfor nu med et hul, der ikke kan fyldes.

A. C. E. Mohr Lolk født 1913 i Troense. Lærer i København og Odense 1944-1983, skrevet godt 28.000 sider om Tåsinge (kopi på Landsarkivet og i Tåsinge Lokalhistoriske Arkiv) samt diverse artikler i årbøger og aviser.

En Taasinge Bygmester

Snedker Kristian Lærke 1828-1889 »Et liv i Arbejde«

af Søren Lolk

Den fattige Husmandssøn der kom til at sætte sit Præg paa Øens Bygningskultur

Vi har for nylig - den 18. September - passeret Hundredaarsdagen for Snedker Kristian Lærkes Fødsel. Det er vist ikke for meget at sige, at i ham har Taasinge haft sin største Bygmester, der har sat et varigt Præg paa Taasinges Bebyggelse, ikke alene ved de talrige Gaarde og Huse, der skyldes ham, men ogsaa ved den Indflydelse, han maa have haft paa sine samtidige Kolleger, enten de ville eller ej. Hans Livsgerning falder netop i den Periode, da man begynder at gaa fra Bindingsværk over til Grundmur, og han har efterladt sig meget smukke Bygningsværker af begge Slags.

Kristian Lærke fødtes i et Hus i Vaarø (1828-18/09) som Søn af Jørgen Piber, der stammede fra Lolland, og havde faaet Pibernavnet, fordi han havde været Fløjtenist ved Regimentsmusikken i Nyborg. Hans Moder var af Skovslægten paa Taasinge. Kristian Lærke var først ude at tjene i flere Aar og kom sent i Snedkerlære hos Christen Foged i Stjoul. Hans Læretid blev afbrudt af 3-Aarskrigen, hvori han deltog til Orlogs. 1853 maa han være udlært, da bosætter han sig i et Hus i Gesinge (Snedker Eriksens Hus) (nuv. Gesingevej 10).

Følgende Arbejder er af Kristian Lærke:

I Melby: Stuehuset hos Lars Møller (*Skovballevej 70*)

I Gesinge: Stuehusene hos:

Hans Christensen (*Udflyttervej 1*)

Lars Nielsen (*Udflyttervej 3*)

og Maler Berthelsens Hus (*Gesingevej 16*)

I Ny Gesinge:

Jacob Simonsens Stuehus (*Søren Lolks Vej 8*)

Peder Lolks Stuehus (*Søren Lolks Vej 26*)

Af dette Stuehus og Gaard haves smukke Tegninger, men alle uden Navn, men Taasinges ældste nulevende Snedker, Peder Nielsen, Vornæs, siger, at det har altid hedt sig, at Kristian Lærke har bygget Peder Lolks Gaard, »Vejlegaarden«.

I Ny Søby:

Muligvis R. Højs Stuehus (*Udflyttervej 23*)

I Skovballe: Barfods Stuehus (*Skaregårdsvej 2*)

I Helluf: Lars Skovs Gaard (*Bjerrebyvej 24*)

I Vaarø:

Den meget smukke Niels Skares Gaard (*Monnetvej 1*)

Anders Skares Hus (*Vårøvej 29*)

I Stjoul:

Stougaards Gaard (*Stjoul Fiskervej 1*)

Hans Pelles Gaard (*Stjoul Fiskervej 3*)

Peder Ibsens Gaard (*Stjoul Fiskervej 18*)

Jacob Slagters Hus (*Stjoul Fiskervej 14*)

Niels Clausens Hus (*Bylavsvej 10*)

Hans eget Hus 1861 (*Stjoul Fiskervej 6*)

I Bjerreby:

R. Pelles Gaard (*Udlængerne brændt i 1899, men genopbygget*) (*Bjerrebyvej 86*)

Ludvigs Gaard (*Hele Gaarden er senere brændt, og nye bygninger blev opført*) (*Lundbyvej 15*)

Skomager Madsens hus (*Staboltvej 6*)

Købmand Albrechtsens hus (*Staboltvej 5*)

I Ny Bjerreby:

Peder Skindballes Gaard (*Bjerrebyvej 129*)

I Stabolt: Hans Lolks Gaard (*Staboltvej 44*)

I Vemmenæs: R. Kolds Gaard (?)

I Bjernemark:

Morten J. Svops Gaard (*Bjernemarksvej 56*)

Melby: Stuehuset til Lars Møllers gård, nuv. Skovballevej 70. (Foto: Søren Lolk).

Stjoul: Stougaards gård, nuv. Stjoul Fiskervej 1.

Bjerreby: Købmand Albrechtsens hus, nuv. Staboltvej 5.

Stabolt: Stuehuset til Hans Lolkes gård, nuv. Staboltvej 44.

Desuden har Kristian Lærke istandsat mange Bindingsværksbygninger, saaledes at han tog Egetømmeret ud, rettede det af og satte det ind igen, saa Bygningen blev som ny.

Skulde der være nogen, der ved bedre Besked om, hvad der er af Kristian Lærkes Haand, bedes de berigtige det. At det allerede er blevet usikkert og er gaaet i Glemmebogen, hvem det var, der byggede Gaarden eller Huset for blot 70 Aar siden, er et Vidnesbyrd om, at den historiske Sans ikke er levende nok, og at det er paa Tide, at hvert eneste lille Hjem faar sin egen lille Historieskrivning. Det er alt ved at være glemt, Navne paa dem, som har gravet de store Mergelgrave, og paa dem, som anstrengte sig med at sætte de lange, lige Stengærder o.s.v.

Kristian Lærke skal have været en særpræget og stærk Personlighed med ualmindelig Iver og Arbejdsevne. Der fortælles, at hvis en Murer havde muret en Dør forkert i, saa den lukkede den forkerte Vej, tog han straks en Mukkert og drev Dørkarmen ud og vendte Døren, saa kunde Murværket være saa færdigpudset det vilde; en saadan Fejl taaltes ikke.

Hans Arbejdstid var fra den lyse Morgen til Aften sent, og slog det ikke til, tog han noget af Natten med. Han vilde gerne udsmykke sine Døre med smukke Dørtrykkere, som han drejede af Ibenholt og Elfenben; det blev ham til et Natarbejde at faa det gjort. Han søgte at gennemføre det Byggeprincip, at alle Døre fra

Forstuen og videre i Huset skulde lukke med og aldrig imod saa vidt muligt. Han skal have været Opfinder af de praktiske løse Kelestød.

I sine Nybygninger beregnede han som den bedste Nutidsarkitekt nøje Pladsen til de Møbler, der skulde staa i Stuen. Og mange af hans Bygninger er saa smukke og afvejede, at der skal en god Arkitekt til at veje ham op.

Det er interessant, at denne fattige Husmandssøn fik alle disse store Arbejder frem for sine mange velhavende Kolleger; men han blev den første af sin Stand ved hæderlige Midler, navnlig ved sin Dygtighed og store Arbejdslyst. Hvorledes denne store Iver og Flid havde kunnet finde sig til Rette med Nutidens snærende Arbejdsbaand, er ikke godt at vide.

Taasinge har i denne Mand haft en ærefuld Søn, og alle os, som bor saa godt til Huse paa Grund af hans gode Arbejde, har Grund til at hædre hans Hundredaarsminde og bevare det fremover, med Omsorg for hans Arbejder.

Ovenstående mindeartikel blev trykt i »Svendborg Avis« d. 11. oktober 1928 og gengives her med nutidige forklaringer vedrørende bygningernes adresser efter vej-nr. m.m.

Kristian Jørgensen, med tilnavnet Lærke, blev født d. 18. september 1828 i Vaarø og døde d. 9. april 1889 i Stjoul, 60 år gl. I året 2003 vil det således være 175 år siden, han blev født.

Niels Juels Foreningens historie

af Kurt Kaysen

I slutningen af forrige århundrede var sejlskibene endnu langt de fremherskende i den danske handelsflåde. Fra de store sejlskibscentre udrustedes der hvert år betydelige flåder af skibe, der søgte ud på havene 'til Botten efter træ, mod Hvidehav på vej o.s.v.' - for at finde lønnende beskæftigelse til gavn og glæde for de mange, der helt eller delvist var afhængige af erhvervet.

Sejlskibsflådens størrelse illustreres bedst ved, at der i 1881 var 2857 sejlskibe på i alt 181983 nettotons, medens der på samme tid af dampskibe kun var indregistreret 226 skibe på i alt 61427 nettotons.

Ikke mindst i Det Sydfynske Øhav florerede sejlskibsfarten. Alene Svendborg toldsted, herunder Troense og Thurø, havde i firserne en flåde på 286 sejlskibe, hvoraf de 22 var hjemmehørende i Troense.

Troense var dengang en udpræget sømandsby. Der var kun få huse, som ikke var beboet af en skibsfører eller styrmand, og det var en sjælden undtagelse, hvis sønnerne ikke fulgte i fædrenes spor og valgte søen som virkefelt.

Når skibene ikke var på langfartsrejser til Sydamerika og Vestindien, kom de gerne hjem ved juletid, når isen begyndte at binde farvandene, og blev lagt op for vinteren; og der lå ofte på den årstid så mange sejlskibe i Pilekrogen og hen imod skibsværftet, at der kun netop var svajepads for dem.

Selv om flådens størrelse i forhold til Troense var stor, så var de søfarendes indtægter yderst beskedne, og når det hændte, at skibe forliste - hvilket i bedste fald betød tab af

ejendele, i værste fald tab af menneskeliv med nødstedte enker og faderløse børn tilbage - så kunne nøden være stor, idet den sociale for-sorg, som kendes nu, jo dengang var et ukendt begreb.

I vinteren 1881 fik derfor en kreds af søfolk med skibsfører Carl Petersen i spidsen samlet interessen for at skabe en forening, hvis formål skulle være ved gensidigt sammenhold og hjælpsomhed at forsøge at mildne de ublide kår, som uheld og ulykker på søen kunne påføre de enkelte. At løfte i flok for derved lettere at bære byrden var den egentlige tanke, der lå bag.

Den 1. februar 1881 samledes derfor en del skibsførere i Troense skole, hvor man enedes om at stifte Niels Juels Forening, hvilket nedenstående uddrag af foreningens forhandlingsprotokol bedst fortæller:

»Efter indbydelse af nogle Skibsførere forsamledes den 1ste Februar 1881 i Troense Skole cirka 40 Skibsførere og Styrmand og blev enige om at stifte en Forening, hvis Formaal skulde være at hjælpe gamle, svage og syge Søfolk eller deres Enker. Der forelagdes Love, som Indbyderne havde udarbejdet, hvilke for største Del bleve antagne, hvorpå Forsamlingen skiltes.

Den 3^{die} samme Maaned kom Størstedelen af de ved første Forsamling tilstedeværende atter sammen for at revidere Lovene, og det bestemtes, at Foreningen skulde træde i Kraft fra den 6te Februar 1881.

Søndag den 6te Februar, som er Foreningens Navnedag, samledes alle Medlemmerne igen og indbetalte Indskudspræmien og før-

ste Kvartals Contingent, hvorefter der blev valgt en Bestyrelse, som kom til at bestaa af følgende 7 Medlemmer af Foreningen:

Skibsreder Søren Møller
Skibsfører Jørgen Nielsen
Skibsfører Lauritz Møller
Skibsfører Anders Piil
Skibsbygmester Julius Jensen
Skibsfører Carl Troensegaard
Skibsfører Carl Petersen

Som Revisorer valgtes ved Kaaring: Lods Peter Andersen og Skibsfører Fritz Hansen, hvorefter paa forslag af Hr. Pastor Møller forandredes en Ubetydelighed ved Lovene, som derpaa af hele Forsamlingen blev vedtagne i Form, som følger. Til Slutningen holdt Hr. Pastor Møller et længere Foredrag, og blev Foreningen døbt:

NIELS JUELS FORENING

Bestyrelsen valgte Skibsreder Søren Møller til Formand og Kasserer.«

Tilladelsen til at benytte søheltens navn beholdtes ved henvendelse til Niels Juels slægt, og der blev ligeledes givet tilladelse til at føre Niels Juels slægts våbenskjold i foreningens fane, der er et splitflag, hvilket også behøvede tilladelse fra myndighederne.

Når foreningen fik navn efter søhelten Niels Juel, må det ses på baggrund af Juel'ernes tilhørsforhold til Taasinge og Valdemars Slots tidligere stamherrers interesser i den lokale skibsfart, idet de selv ejede eller havde part i flere skibe.

I løbet af året 1881 voksede medlemstallet i foreningen til 61 aktive medlemmer. Som aktivt medlem kunne skippere og styrmænd, som var hjemmehørende på Taasinge, eller som sejlede med øens skibe, samt skibsredere, lodser og skibsbygmestre optages, indtil de fyldte 40 år. Bidragydende medlemmer kunne optages uanset alder og bopæl.

I 75 års jubilæumsskriftet (1956) står:

»Foreningen blev en kendsgerning, og dens oprindelige hovedformål er bibeholdt gennem årene, nemlig: »at understøtte syge, forliste eller alderssvage medlemmer samt deres enker og børn, når de uforskyldt kommer i nød.«

Formålet er fremdeles det samme, kun er ordene 'syge' og 'forliste' ændret til 'trængende'.

Denne ændring skyldes nuværende tvungne sygekasseordning og rederiernes erstatningspligt i havariltilfælde.

Udviklingen i de forløbne 75 år har vendt op og ned på mangt og meget. Sejlskibene er næsten helt forsvundet og dermed de mange partrederier, som var det egentlige grundlag for den blomstrende sejlskibsfart i provinsen og hermed også i Troense. Men uanset de store forandringer udgår der dog stadig en sømandsstand fra Tåsinge, om end ikke i så stort omfang som tidligere.

Damp- og motorskibenes overvejende flertal har siden medført, at foreningen åbnede adgang for aktive søførende af kategorierne maskinmestre, hovmestre, radiotelegrafister og motorpassere.«

Foruden nævnte hovedformål - at yde hjælp og støtte - har foreningen også den opgave at samle så mange som muligt af de hjemmehørende medlemmer til den årlige generalforsamling med efterfølgende fest på foreningens stiftelsesdag (oprindeligt den 6. februar, men senere ændret til den første lørdag i februar måned).

Foreningens love er gennem tiden rettet til og moderniseret på mange punkter.

F.eks. er optagelseskriteriet udvidet til at omfatte alle med tilknytning til søfarten og hjemmehørende i Svendborg Kommune.

Som passive medlemmer optages enhver med interesse for sømandsstanden, som vil bidrage til foreningen uden derfor at have krav på understøttelse.

Legatportioner uddeles hvert år i december måned efter ansøgning til aktive pensionerede medlemmer over 70 år, som har været med-

lem i mindst 25 år, samt enker efter aktive medlemmer.

Foreningens 50, 75 og 100 års jubilæer fejredes med festligheder, som var meget vellykkede med deltagelse af mange medlemmer og venner af foreningen.

Medlemmerne havde efterhånden samlet nogle smukke og interessante ting, som i 1970 blev anbragt i Tåsinge Skipperhjem og Folkemindesamling i en særlig skabsmontre.

I tilfælde af foreningens opløsning skal foreningens ejendele forblive der.

Blandt effekterne er den gamle fane (nr. 2), idet en ny blev taget i brug i 1971. Den første fane fra foreningens start opbevares på søfartsmuseet i Troense.

Desuden står der en dirigentklokke, et bordflag med broderet mærke og en sølvpokal med inskription: »Skænket af Kammerherre Baron Carl Juel Brockdorff og hans Frue Sophie Frederikke født Stieglitze Brockdorff«.

*Held følge Flaget fra Thorsenges Stavne
Hen over Bølgen til fjerneste Havne.*

Disse 3 klenodier afhentes før den årlige generalforsamling, pudses og medtages både til generalforsamlingen og aftenfesten. Derefter bringes de igen tilbage til museet.

I 1986 overdroges et træanker til Troense Bådelaug. Det var lavet omkring 1905 til 'kotillonon', som var et optog, der drog gennem Troense i forbindelse med vinterfesten. Dengang forsøgte man sig også nogle år med dilettantforestillinger for at skaffe penge til fonden.

Sidst i november måned afholdes et bestyrelsesmøde, hvor størrelsen af legaterne fastsættes.

Den afhænger i høj grad af afkastet fra foreningens værdipapirer. Formuen er gennem årene opbygget dels ved overskud fra årets medlemskontingent, dels ved tildelte donationer og arv. F. eks. gav A.P. Møller fonden 40.000 kr. i 1954. Formuen er nu lidt over

300.000 kr. Legatportionerne udsendes i december måned.

Den første lørdag i februar kl. 0900 mødes så hjemmевærende medlemmer ved flagstangen på græsplænen over for hotel Troense for at hejse Niels Juels Foreningens flag og synge: Der er ingenting, der maner, som et flag der går til top...

Derefter går man ind på hotellet til kaffebord med en morgenbitter, som ofte kan være tiltrængt på denne årstid efter en stund udendørs.

Pokalen og bordflaget er placeret midt på langbordet, og her ud for sidder formanden og den øvrige bestyrelse. Dirigenten får overrakt klokken, hvorpå der står: »Skænket af urmager Martin Petersen og Søn 06-02-1947«.

*Når Klokkens Toner lyder
den Ro og Stilhed byder*

Kl. 09.30 påbegyndes generalforsamlingen med at mindes afdøde medlemmer i årets løb og derefter eventuel optagelse af nye medlemmer, såvel aktive som passive. Hvad der vedtages, indføres af sekretæren i protokoller, som findes omhyggeligt førte fra foreningens start. I 'gamle dage' afgjordes optagelse af nye medlemmer og eventuelle afstemninger ved 'ballotisering'. Det var et system med farvede kugler, en hvid betød 'ja' og en sort 'nej'.

Niels Juels Forening har ikke haft tradition for at have mange æresmedlemmer, men i år 2000 udnævntes Lauge Jørgensen efter at have været kasserer i 22 år.

De foregående var kommandørkaptajn Baron Niels Juel Brockdorff, urmager Martin Petersen og skibsfører Carl Fisker.

De fleste formænd har holdt posten i mange år, der har således kun været 15 før den nuværende, som siden 1995 er skibsfører Kurt Kaysen.

Efter generalforsamlingen snakkes der lidt, indtil man går hver til sit for at mødes på hotellet igen kl. 18.00 med damer til gallafesten.

Damerne er festklædte, og de fleste herrer bærer smoking. Det har altid været sådan, at man på denne aften bruger sin bedste klædning. På billeder fra 'gamle dage' ser man ægteparrene ankomme stilfuldt til hotellet, damerne i lange vide kjoler og herrerne i frakker og høje hatte.

Midt for hovedbordet er klenodierne igen opstillet, og på væggen bag ved står fanen udrullet.

Formanden byder velkommen, og senere holdes taler for Dronningen, for flaget og for damerne. Der synges igen flagsang og andre sange.

Tidligere afsendtes under generalforsamlingen en hilsen på telegram til Dronningen, og der modtoges svar før aftenfesten til oplæsning.

Men med stærkt stigende priser på ekspedition og udbringning af telegrammer er denne smukke skik desværre indstillet.

Efter festmiddagen afsluttes aftenen med en svingom.

Man har forsøgt med andre aktiviteter såsom foredrag og udflugter, men det synes, som om dette behov dækkes ind i andre forbindelser, så vinterfesten er det eneste store arrangement.

Men en del medlemmer deltager med fanen ved mindegudstjenesten i Sct. Nikolai Kirke hvert år den 4. maj og igen ved højtideligheden for faldne søfolk under de 2 verdenskrige i Sct. Jørgens Park den 5. maj.

Ved medlemmers runde fødselsdage repræsenteres foreningen gerne, når det er bekendtgjort.

Ligeledes deltager de, som har mulighed for det, med fanen ved medlemmers begravelse.

Medlemstallet i 2001 er ca. 90.

Niels Juels Foreningens formænd 1881 - 2001:

Skibsreder Søren Møller	1881 - 1897
Skibsfører H. H. Nielsen	1897 - 1899
Kroejer, fhv. styrmand L. Skov	1899 - 1903
Skibsfører R. Pedersen Lolk	1903 - 1907
Købmand, fhv. styrmand A. Henningsen	1907 - 1915
Skibsreder S. P. Sørensen	1915 - 1921
Skibsfører F. Larsen	1921 - 1930
Skibsfører H. H. Lund	1930 - 1941
Skibsfører R. J. Hansen	1941 - 1945
Skibsbygmester Gunnar Jacobsen	1945 - 1963
Skibsfører Villiam Lund	1963 - 1971
Skibsfører Svend Støckel	1971 - 1978
Forstander Arno Jørgensen	1978 - 1987
Navigationsslærer Walter Schmidt	1987 - 1993
Telegrafist Kn. Erik Christiansen	1993 - 1995
Skibsfører Kurt Kaysen	1995 -

Kurt Kaysen begyndte til søs i 1950 efter overstået realeksamen fra Svendborg Byskole. Først med skoleskib og sejlførende lastskibe i de dengang nødvendige 2 år med sejlskibe for at kunne påbegynde uddannelsen til styrmand. Blandt andet sejlede han med den navnkundige skipper Rasmus Kræmmer på skonnerten »Emmy« af Svendborg. Efter yderligere 2 år som letmatros og matros i oceangående skibe startede han på Svendborg Navigationsskole og fik skibsførereksamen i 1956. Værnepligten i søværnet sluttede med løjtnants rang.

I 1959 påbegyndtes en karriere i ØK, hvoraf 20 års stilling som kaptajn. Kurt Kaysen blev pensioneret som 60 årig i 1994, da ØK havde afviklet sin handelsflåde. Der blev så tid til at påtage sig foreningsarbejde, og det medførte formandsposten i Marineforeningen og fra 1995 også i Niels Juels Foreningen.

Portrætter af Niels Juels Foreningens formænd gennem tiderne:

*Skibsreder Søren Møller
1881 - 1897*

*Skibsfører H. H. Nielsen
1897 - 1899*

*Kroejer, fhu. styrmand L. Skov
1899 - 1903*

*Skibsfører R. Pedersen Lolk
1903 - 1907*

*Købmand, fhu. styrmand
A. Henningsen
1907 - 1915*

*Skibsreder S. P. Sørensen
1915 - 1921*

*Skibsfører F. Larsen
1921 - 1930*

*Skibsfører H. H. Lund
1930 - 1941*

*Skibsfører R. J. Hansen
1941 - 1945*

*Skibsbygmester
Gunnar Jacobsen
1945 - 1963*

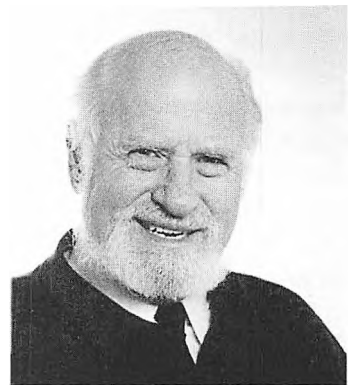
*Skibsfører William Lund
1963 - 1971*

*Skibsfører Svend Stöckel
1971 - 1978*

*Forstander Arno Jørgensen
1978 - 1987*

*Navigationslærer
Walter Schmidt
1987 - 1993*

*Telegrafist
Kn. Erik Christiansen
1993 - 1995*

*Skibsfører Kurt Kayesen
- 1995*

Grundlovsfest i Svendborg 1887

af Hans Knudsen Nielsen

Da jeg var 18 Aar, havde jeg aldrig været til Grundlovsfest; men Fader havde lovet, at næste Gang, der blev i Svendborg, maatte jeg komme med. Jeg glædede mig meget, for jeg havde altid forestillet mig en Grundlovsfest som en Fest, hvor man kunde more sig og til-lige lære lidt af Talerne.

Festen eller Festerne, for der var tre, skulde afholdes Søndagen den 5te Juni. Damperen »Drejø« skulde den Dag sejle Ekstratur og anløbe Skovballe, hvorfor alle vi unge vare enige om at sejle, hvis det da blev godt Vejr.

Dagen kom med smukt Vejr, og da Klokken var elleve, sejlede vi ud fra Skovballe og ned gennem Svendborgsund. Det var en fornøjelig Sejl-tur især ned gennem Sundet med de smukke Kyster, der spejlede sig i Vandet, og saa de mange Sejlere, vi mødte eller sejlede forbi.

Da vi kom ind i Havnen ved Svendborg, blev vi modtaget af Taasinge Ungdomsforening, og med dem fulgte vi ud i Høje Bøge, hvor Venstres Grundlovsfest skulde holdes. Kl. 3 aabnedes Festen, idet Redaktør Bondegaard bød Velkommen, saa blev der sunget en Sang, hvorpaa Seminarielærer Tang, vor den Gang værende Folketingsmand, holdt en køn Tale. Da han var færdig, blev der atter sunget, og saa fik Højskoleforstander Christensen Randers Ordet, men jeg stod saa langt borte, at jeg ikke kunde høre noget af, hvad han sagde, undtagen Ordene, »Grundloven og Frihed«, og hver Gang han nævnede disse Ord, udbød Forsamlingen i Bifaldsraab.

Efter Talerne var der Fællesspisning inde paa Hotellet; men der var jeg dog ikke med, for det havde jeg ikke Penge nok til.

Det led stærkt hen paa Eftermiddagen før Dansen begyndte, og saa var der enda ikke til at danse, undtagen man skulde trædes over Tærne, og det havde jeg nu ikke Lyst til at blive. I den gode Tro at der maatte vel blive Plads en Gang ud paa Aftenen, gik jeg derfor omkring for at faa det hele at se.

Da kom jeg hen til Karrusellen, og der traf jeg en god Ven, som foreslog, at vi skulde gaa hen i »Karoline Amalie Lund«, for at se, hvordan de moderate morede sig; men det vilde jeg ikke. Jeg mente, at vi hellere maatte vente lidt for at se, om de ikke skulde blive trætte henne i Danseteltet, saa vi kunde komme til. Det gjorde vi saa, og det kom vi heller ikke til at fortryde; thi da vi et Øjeblik efter kom derhen, var mange gaaede ud, saa der var god Plads for os. Vi gik saa der ind fast besluttede paa at more os, og det gjorde vi da ogsaa.

Da Klokken var 10, blev der afbrændt et smukt Fyrværkeri, hvorefter Festen sluttedes, og vi skulde hjem. Nede ved Havnen laa det lille »Drejø« klar til Afsejling, og saa snart vi vare ombord, blev Trossen, hvormed Damperen var gjort fast, kastet ud til os, hvorefter vi gled ud af Havnen og ned gennem Sundet. Natten var temmelig mørk, hvorfor vi maatte sejle med halv Kraft, og saaledes kom vi lidt senere hjem, end vi ellers kunde have kommet, hvis Vejret havde været klart.

Hans Knudsen Nielsen, født 15. februar 1869 i Skovballe, senere murermester og bestyrer af Landet telefoncentral og brevsamlingssted. Død d. 25. februar 1941.

Peder Pedersen Lollik

Klokkestøber

af Albert Mohr Lolk

Hans liv

Efter ønske berettes her om min tipoldefaders ældre broder. Peder Pedersen Lollik (døbt 24-1-1768) er søn af Peder Pedersen Lollik og Johanne Jensdatter i Lundby¹ og drog som ganske ung af sted til København.

Der er bog over konfirmationer i Landet for tiden 1765-1789, men der findes han ikke, og han findes ikke heller ved folketællingen i Landet sogn i 1787, hvorimod den øvrige familie er der.

Den første gang, vi hører til ham, er i 1795 i anledning af moderens død den 1. april. Hun blev begravet den 6. april. Først den 10. april skriver man til ham; han befinder sig på dette tidspunkt i København ifølge brevets bagside.

Selve brevet gengives i kopi på næste side med transskription.

På bagsiden af det sammenfoldede ark, der virker som konvolut, stod adressen:

Til

Sin kære Søn Peder Pedersen
conditionerendes for f. T. Klokkestøber
Herbst boendes i Landemærket i Kiøbenhavn
Franco a
Nyborg Kiøbenhavn

Hjerte elskende kære Søn.

Jeg lader dig hermed vide, at d. 1. april om natten kl. 1. behage det Gud at ved døden bortkalde Di moder, hvilket var os en stor hjerte sorrig både for mig og dine andre søskende; hun haver været syg i 13 dage, men

hun haver dog ej ligget til bestandighed, så vi havde dog ej ventet, at hun skulle have død, men nu er hun sovet i Herren. Hun har og meget talt om dig i hendes svaghed, at hun havde dog ønsket at tale med dig i livet, men som det ej kunde ske, saa sukkede og bad hun inderlig til Gud både for sig selv, for dig og for os alle sammen, at Gud ville forlade og tilgive hendes og vore synder, at vi omsider med glæde måtte samles hos Gud i himmelen, som vi da så, at hendes levnetstid var omme, bad vi alle til Gud at oplukke for hende, som vi og vist haaber, at han gjorde; der med sov hun hen i Jesu navn. Hvad vi andre angår, da er vi Gud være lovet ved helbred og lever vel; vi beder dig gerne, at du endelig skriver os til med allerførste.

Jeg forbliver din hulde fader til min død.

Peder Pedersen Lollig

Vornæs Mellemhaver d. 10. april 1795.

Bemærkning: Ordet *sin* i adressen tyder på at brevet er skrevet af en anden for Peder Pedersen Lollig, måske af præsten.

Den første registrering i København² er i året 1800, hvor man under Daniel Herbst i Landemærket nr. 98 finder bl. a. Peder Pedersen, klokkestøber, næring 1,-. I 1802 igen næring 1,-.

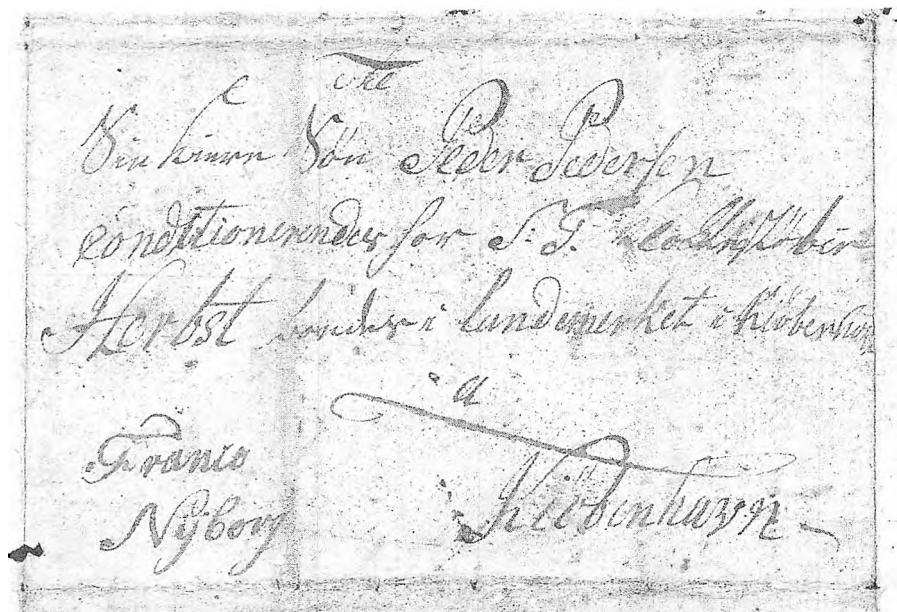
Folketællingen 1801 for Landemærket nr. 98³ viser, at der bor en ugift klokkestøber Peter Petersen. Vi ser også, at hans ligeledes ugifte søster Bodil Pedersdatter (døbt 27-3-1774) bor der antagelig for at holde hus for ham og for at få den oplevelse med, det er, at komme til hovedstaden.

Fjerde afhandlings Brev

Ang lauder dig som minn vordt at det Allt om Nakenhet. I
Lof og den Gud og med Jorden som kaldt di Moder for den
med vordt den Gode Givende. Der sig saad den sig og vordt den
Kontanten. Sin fangst og vordt dig i det dage. Sin sin fangst
dig ni fangst det vordt dig sin fangst og vordt dig ni vordt
id sig i den fangst. Men vi ni sin fangst i fangst
sin fangst og vordt det om dig i fangst. Der sig at sine
fangst og vordt det om dig i fangst. Der sig at sine
ni vordt den som fangst og vordt sine i den sig det
gud saad den sig fangst og vordt og alle sin min
at gud vordt den sig og vordt sine og vordt
Givende at ni vordt den om sig og vordt sine
fagst i fangst og vordt sine ni vordt sine fangst
det om vordt den sig det gud og vordt den sin
som sig og vordt fangst og vordt den om sig sine
i fangst vordt sine vordt sine angvordt den ni
gud om vordt og vordt og vordt den sig vordt
at die fangst vordt og vordt den om vordt sine
sig for vordt sine fangst den om vordt.

Vornos Mellemhaver d. 10. Apr. 1796
Peder Pedersen Lollig

Peder Pedersen Lollis brev til sønnen i København.

Adressen, som den ses, når brevet er foldet og forsejlet.

Fra 1800 har Peder Pedersen selvstændigt arbejde i støberiet og bor stadig hos Daniel Herbst, Landemærket nr. 98; sidstnævnte omtales i 1803⁴ og i 1805⁵. Vi kan aflæse, at Herbst må være afgået ved døden omkring 1806, idet Peder Pedersen i 1807, 1808 og 1809⁶ bor i Rosenborg Quarter: Landemærket nr. 98, nyt 176, i D. Herbsts enkes hus. I 1808 og 1809 betegnes han som klokkestøbermester.

Herefter hører vi ikke mere til Peder Pedersen i København.

I 1811 opholdt Peder Pedersen sig på gården i Bækkehave, hvor familien nu har til huse. Han er altså kommet tilbage til øen.

I kirkebogsnotaterne⁷ finder vi, at Peder Pedersen, klokkestøbersvend fra Bekkehave, døde 20-1-1826, 56 år gl.

Her slutter vor *viden* om hans korte liv.

Søsteren kom også tilbage. Hun blev 1813/1814 viet til Hans Nielsen Bødker i Troense og døde 22-2-1846, 72 år gl.

Efter at dette er skrevet, har jeg fra Tåsinge Lokalhistoriske Arkivs leder, Erik Hansen,

modtaget kopi af Søren Lolks optegnelser om slægten. Søren Lolk (1876-1933) fortæller, at han ikke selv kendte klokkestøberen eller havde skriftlige optegnelser fra ham, men gennem slægten har der fra mund til mund gået beretning om, at Peder Pedersen var klokkestøber i København: Han kaldes derfor Peder Klokkestøber. Herefter må vi lade Søren Lolk tale.

Efterhånden blev han så forfalden, at han ikke kunne klare sig, men måtte tage til fødegården i Bækkehave hos broderen, hvor han fik nådens brødet.

Klokkestøberen sagde meget: »Jeg arbejder, lige til jeg sveder«, men broderen bed ham af med: »Ja, du arbejder lige til du skider.«

Andre har jeg (Søren Lolk) hørt gisne om, at det først var med »Klokkestøberen«, at der kom rigdom til Lolkegården i Bækkehave. Det er dog meget utroligt - siger Søren Lolk - at han skal have begået en uærlig fallit.

For at få lys over antydningen af *fallit*, kontaktede jeg Landsarkivet for Sjælland m.v., der den 8-11-2000 oplyste, at Peder Pedersen ikke har haft nogen konkurs, og at han ikke på

- a. Klokken. som findes for enes i indre.
 Den den gamle was i alle Deels. af den
 Egning.
- b. Ikke mindt observeres ved den nye. at
 den ikke. bliver Noormen eller Borden i
 den indre Landt an den gamle. Da den
 alleve ikke Landt for. Nojng. med den Kloth.
 Proben. — Dens usaal af den Egning og n
 tall 6 ten Deyt mast.
- c. Hing den af den indre Proportion. i den
 Deelt. Noormen Deyt af den Dik af den Deyt.
 Den 6 ten usaal

5. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 12. 18. 24. *i. Faust allen*

d. Kongens Gifte Den findes Paa den
 gamle Klokke. Stand i det sted anbringe

Tegningen af klokken.

noget tidspunkt har ejet Landemærket 98, idet Daniel Herbst fik skøde 22-6-1778, og ejendommen gik videre til sadelmager Wilhelm Pedersen, der fik skøde den 23-12-1811.

Peder Pedersen må have været *ansat* hos Daniel Herbst indtil ca. 1806 og derefter hos hans kone. Den sidste klokke blev støbt i 1807.

Det ser således ud til, at Herbsts enke ikke har kunnet stå for klokkestøberiet og derfor har nedlagt det.

Peder Pedersens forhold har måske været af en sådan art, at han ikke har kunnet fortsætte virksomheden for egen regning.

Eftersom Peder Pedersen som nævnt boede hos enken i 1808 og 1809, må han vel have haft andet arbejde end lige at støbe *kirkeklokker*.

Hans virke

Peder Pedersen tog med sig hjem den på forrige side gengivne tegning af en klokke fra 1784, det år som måske har været det første læreår (han var da 18 år) for ham hos klokkestøbermester Daniel Conrad Herbst.

Vi ved ikke, i hvilken anledning tegningen af klokken findes hos Peder Pedersen. Er det den første tegning, han har lavet eller et svendestykke? Det er den dag i dag almindeligt, at det speciale, vi har beskæftiget os med, opbevares hele livet som et kært minde.

Herbst var som nævnt klokkestøber i Landemærket nr. 98 i København og støbte 29 klokker fra 1783 til 1799⁸. Den sidste del af hans liv er skildret foran.

I året 1800 leveredes der ikke klokker fra støberiet, men Peder Pedersen fortsætter nu som klokkestøbermester og leverer:

4 klokker i 1801
2 - - 1802
4 - - 1803
3 - - 1806
1 - - 1807

ialt 14 klokker.

Disse 14 klokker blev leveret til:

Anholt	1806	Marstal	1803
Espe	1803	Skuldelev	1802
Føllenslev	1806	Stigs Bjergby	1802
Græsted	1803	Sønderby	1801
Hårslev	1801	Sønderby	1807
Håstrup	1806	Sdr. Vilstrup	1803
Kerte	1801	Veflinge	1801

Den af Peder Pedersen omstøbte Marstal kirkes klokke⁹ fik det gamle vers med, og det lyder:

Hele Marstal sogns og by
har kostet denne klokke ny
at ringe med ved jordefærd
og andre lejligheder mer.
Gid hver en lyd fra den må gå
om død og dom os minde må.

Det er, hvad jeg i dag kan sige om denne Lolk, som i tidens løb har optaget flere meget.

Henvisninger:

1. Landet sogns familiebog 1739-1811, s. 380-381. A. Lolk.
2. Nærings Skats Mandtal (Rigsarkivet) 1800 for tiden 15/4-14/10.
3. Folketællingen 1801 for København.
4. General Mandtal over lytteskat 1803.
5. General Mandtal over renovationsskat 1805.
6. Indkvarterings Mandtal 1807, 1808 og 1809.
7. Landet sogns Hovedkirkebog 1814-1891, side 409. A. Lolk.
8. Kirkeklokker i Danmark. En registrant udarb. af Hans Nyholm 1996.
9. C. T. Høj: »Træk af Marstals Historie« 1913 (Svendborg Amts historiske Samfund) side 72-73.

A. C. E. Mohr Lolk født 1913 i Troense. Lærer i København og Odense 1944-1983, skrevet godt 28.000 sider om Tåsinge (kopi på Landsarkivet og i Tåsinge Lokalhistoriske Arkiv) samt diverse artikler i årbøger og aviser.

Om kristentøj og dåbskjoler

fortalt af Grete Simonsen

Tåsinge Skipperhjem og Folkemindesamling har en pæn samling af kristentøj og dåbskjoler, der stammer fra en periode på ca. 200 år.

Museets ældste dåbspose eller kristentøj er fra slutningen af 1700-tallet og blev givet til museet med oplysning om, at giverens far købte den i 1896 af en familie i Søby, hvor den har været brugt i flere generationer. Stoffet bærer præg af renæssancen og skulle være hjemført af en skipper fra Marstal.

Vi ved, at typen er brugt fra ca. 1760 til 1860 overalt i landet, og det var ikke sjældent, at kristentøjet blev udlånt af jordmoderen eller præstekonen, fordi det var en dyr investering selv at skulle anskaffe sig kristentøjet.

Dette, museets ældste, er syet af blågrønt silkestof i form som en pose med åbning ned foran og klap over hovedet, og bagsiden er groft hør.

Posen er rigt udsmykket med guldblonder og sløjfer og bånd af silke.

Det var almindeligt, at der til kristentøj hørte to huer både en dreng- og en pigehue, men der var forskel i faconen. Pigernes var syet som en pulhue med et nakkestykke, og drengenes var syet af 4 eller 6 ens stykker trekantet stof.

Til den ovenfor beskrevne kristenpose hører dog kun en pigehue.

En vigtig person ved dåben var huemor. Hun skulle sørge for at tage barnets hue af og give barnet den på igen efter dåben.

På museet har vi to meget smukke dåbs-huer. En pige- og en drenghue, som er syet af blå silkestof og broderet med perler og blomster og foret med hørlærred. Huerne stammer fra et dødsbo i Troense, men desværre har vi ikke fået det tilhørende kristentøj. Det er sik-

kert forsvundet i årenes løb.

Museets andet sæt kristentøj er af en lidt yngre dato. Posen har her fået ærmer som til en lille dragt.

Stoffet er en meget smuk grågrøn brokade overstrøet med blomsterranker, mens bagsiden er groft hørlærred. Underdelen er stadig syet som en pose, og dragten er åben i ryggen.

Til denne dragt hører en pigehue syet af samme brokade som dragten.

Museet konsulterede museumsinspektør Erna Lorentzen fra Den gamle by i Århus, da hun engang holdt foredrag i Svendborg, og hun bedømte stoffet til at være fra 1700-tallet. Og som hun sagde: »Moderen kan eventuelt være en pige, der har tjent på Valdemars Slot og fået en gammel selskabskjole foræret, hvoraf hun har syet en dåbsdragt til sit barn.«

Museet har fået dåbsdragten af en familie her fra Tåsinge, hvorfor dåbsdragten også må antages at have været brugt på øen.

Man ved, at nogle familier havde særlige kasser til opbevaring af dåbs- og kristentøj, idet museet har fået en sådan kasse foræret. Kassen har skydelåg og måler 73 x 28 cm, og på låget står Ane Larsen 1858.

Den hvide dåbskjole blev almindelig omkring 1850 – 60. Museet har ingen helt så gamle, men en del er fra omkring 1900 og fremefter og er nok et nærmere eftersyn værd. De er smukt udsmykkede med broderier, mellemværk i hækling, kniplinger og blonder.

Museet er meget glad for en dåbskjole, som har tilhørt familien Høgstrøm.

Carl Gustav Høgstrøm (1869 - 1933) var lærer her på Tåsinge og vel også en af øens første slægtsforskere og lokalhistoriker. Det

Kristentøjet, som muligvis er syet af en gammel selskabskjole.

Dåbskjolen med de mange broderede navne.

var bl.a. også på hans initiativ, at Bregninge Bakker blev fredet i 1919. Indtil da var det almindeligt at hente det grus, man skulle bruge, i bakkerne. Denne nedslidning stoppe- de heldigvis med fredningen.

Familien Høgstrøms dåbskjole er i organza med smukke broderier og kniplinger med silkebånd.

For nogle år siden var der på museet en lille udstilling om dåb. Efter at have set denne udstilling kom en dame fra Tåsinge og forære- de museet den sødeste dåbskjole i helsilke og fortalte følgende historie om kjolen: »Damen var født på en gård i Fårevejle på Sjælland, og medens hendes mor gik og ventede hende, kom deres karl en dag og spurgte, om hun ikke ville købe en dåbskjole, som han havde vundet i en tombola. Moderen tog imod tilbuddet, og dåbskjolen blev af denne familie brugt første gang i Fårevejle kirke den 11. december 1923. Den er efterfølgende blevet brugt mange gange på Tåsinge.«

Til samme udstilling lånte museet en dåbs- kjole fra en Tåsinge-slægt. Dåbskjolen, som blev syet af dåbsbarnets bedstemors kirkefor- klæde fra omkring 1840, blev første gang brugt i Landet kirke i 1860.

I ældre tid var en kvinde uren, når hun havde født et barn. Det var derfor skik, at kvinden, når hun skulle i kirke første gang efter fødslen, havde et hvidt forklæde på, som kun blev brugt til sådanne lejligheder.

Kvinden måtte da vente i våbenhuset, ind- til præsten kom ud og velsignede hende og efterfølgende førte hende ind i kirken.

Det var sådan et forklæde ovennævnte dåbs- kjole blev syet af. Stoffet er let vævet bomulds- stof med bred hæklet blonde forneden og knip- linger ved hals og ærmer. Kjolen er foret med hjemmewævet hør, og alt er selvfølgelig hånd- syet. Dåbskjolen har været brugt til mange dåbshandlinger, idet den blev lånt ud til fætre, kusiner og igen til deres børn, men på trods af dette er den meget velbevaret. Kjolen har sid- ste gang været i brug til dåb i kirken i Kgs. Lyngby i november 1993, og det bliver nok ikke sidste gang.

Vi på museet er overbeviste om, at der rundt om på Tåsinge ligger mange gamle dåbs- kjoler gemt, og opfordrer til, at man, når museet igen laver en udstilling omkring dåb, henvender sig til os og giver os lov til at låne dåbskjolerne. Der vil blive orienteret forud i dagspressen om en sådan udstilling.

Grete Simonsen født 13.marts 1932 på Midt- fyn er handelsuddannet og har arbejdet som med- hjælpende hustru i egen forretning.

Startede som frivillig medarbejder på museet vinteren 1974-75 med bl.a. registrering af museets tekstiler. Deltaget i adskillige kurser om registre- ring, vedligeholdelse af gamle tekstiler, udstillinger m.m., som Museumsforeningen for Fyns Amt har afholdt i årenes løb.

En hel speciel historie om en dåbskjole

fortalt af Annelise Fredholm

Denne dåbskjole kom til Tåsinge Skipperhjem og Folkemindesamling takket være Ella Nørballer i Landet (født Kruse, 1925, i Gyl-denmose).

Ingen anden dåbskjole har vist været så benyttet. I alt 88 børn uden familierelationer døbt i samme kjole.

Den første dåb fandt sted den 24. marts 1946 og den sidste den 30. november 1980.

Så sent som i 1946 var der endnu knaphed på stof. I krigsperioden syede og strikkede kvinder for Røde Kors i Kirkesalen i Troense babytøj. Materialerne var dels fra egne gemmer, men også Foldager Larsens forretning i Svendborg var leverandør af stofrester.

Takket være dette samarbejde kunne nyfødte børn på Tåsinge således udstyres med den første beklædning, som man dengang ikke kunne købe.

Disse kvinder var også mestre for den omtalte dåbskjole, som så flittigt blev benyttet.

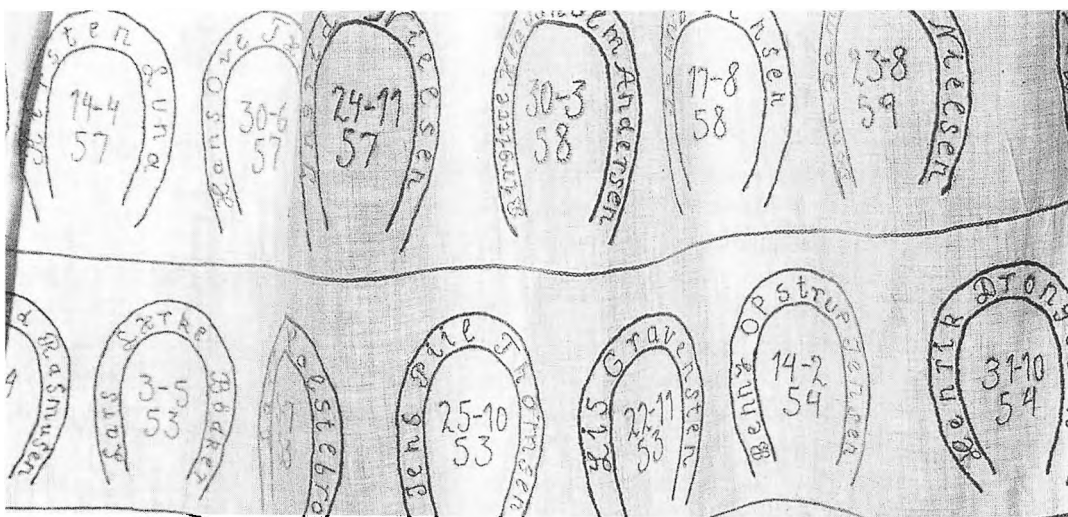
Stoffet blev skænket af direktør Tegner, boende Skovvejen (nu Pilekrogen) i Troense, og Johanne Bødker, som er født 1911 i Troense, stod for vask og opbevaring af kjolen og ikke mindst for broderi af samtlige navne og dåbsdatoer på børn døbt i kjolen. Det sirlige broderi af navn og dato er omkranset af en lykkebringende hesteko, der giver kjolen et smukt glinsende skær.

Vi på museet havde den glæde, da kjolen for nogle år siden var udstillet, at mange af »dåbsbørnene« kom for at iagttage kjolen og høre dens historie. Nogle få navne manglede på kjolen, men det er der nu rådet bod på.

Følgende børn er døbt i dåbskjolen fra Troense i perioden 1946 – 1980:

Lis Berte Pedersen	24-03-46
Ellen Margrete Rasmussen	28-03-48
Henning Christensen	30-05-48
Søren Henning Pedersen	22-08-48
Len Malling Mikkelsen	26-12-48
Marianne Ellegaard Larsen	24-07-49
Bjarne Heine Hansen	13-11-49
Dorte Laila Thomsen	16-04-50
Lone Merethe Andersen	03-05-51
Finn Frederiksen	14-10-51
Sussie Holstebro	30-12-51
Niels Erik Testesen	11-04-52
Pia Marianne Vogn	08-06-52
Asger Rasmussen	03-08-52
Lisa Christensen Skov	28-09-52
Claus Juhl Andersen	12-10-52
Jette Elisabeth Poulsen	30-11-52
Hans Jørgen Pedersen	07-12-52
John Aage Sørensen	01-01-53
Elsebeth Annette Pilegaard	01-03-53
Ib Otto Andersen	22-03-53
Lise Englund Rasmussen	05-04-53
Lars Lærke Bødker	03-05-53
Lars Holstebro	05-07-53
Jens Piil Thomsen	25-10-53
Lis Gravensten	22-11-53
Benny Opstrup Jensen	14-02-54
Henrik Drongesen	31-10-54
Annette Susanne Rasmussen	30-05-55
Frans Lærke Bødker	11-09-55
Mogens Olav Voldstrup Rasmussen	25-09-55
Jan Rasmussen	02-09-56
Lis Christoffersen	29-04-56
Søren Them	13-05-56
Per Holstebro	01-07-56
Bent Nielsen	22-07-56
Frank Christensen Skov	29-07-56

Erik Nielsen Vogn	21-10-56	Claus Rye Rasmussen	10-09-67
Kirsten Luna	14-04-57	Finn Weber Pedersen	21-07-68
Hans Ove Testesen	30-06-57	Helle Nørballe Olsen	04-08-68
Ingrid Nielsen	24-11-57	Charlotte Rafn Nielsen	11-08-68
Birgitte Klausholm Andersen	30-03-58	Jens Nielsen Vogn	04-05-69
Jonny Jensen	17-08-58	Lene Lindbjerg	31-08-69
John Damgaard Nielsen	23-08-59	Helle Løvschall Jørgensen	26-12-69
Maj Britt Jensen	30-08-59	Thomas Piil Thomsen	17-05-70
Anne Birgitte Jensen	31-05-60	Jan Nørballe Olsen	28-06-70
Jan Jensen	18-09-60	Henriette Skov	01-11-70
Merethe Rasmussen	15-01-61	Søren Lund Nielsen	12-09-71
Henning Rasmussen	29-01-61	Ditlev Skov	26-12-71
Lene Holstebro	22-10-61	Majken Sonne	23-07-72
Bent Nielsen Vogn	04-03-62	Stig Malling Ude Pedersen	24-06-73
Bjarne Rasmussen	28-10-62	Pia Weber Pedersen	26-08-73
Ulla Bella Jensen	24-03-63	Mikkel Lund Nielsen	18-11-73
Susanne Rye Rasmussen	14-04-63	Trine Gjørrild Madsen	23-03-75
Lisbeth Quist	28-04-63	Renè Nørballe Olsen	25-07-76
Dorte Rye Rasmussen	05-06-64	Signe Hansen	16-01-77
Dorte Elisabeth Rasmussen	22-11-64	Jesper Piil Thomsen	08-04-77
Kim Regner Sonne	30-05-65	Axel Ejlersen Jelle	10-04-77
Kenneth Rafn Nielsen	25-07-65	Susanne Malling Ude Pedersen	17-06-79
Anitta Johansen	07-11-65	Anders Ejlersen Jelle	30-11-80
Niels Rasmussen	01-01-66		
Bettina Sonne	10-04-66	Annelse Fredholm, født 1934 i Troense, har været med i museumslauget siden 1983.	
Kenneth Løvschall Jørgensen	31-07-66	Bopæl: Sundbrovej 50, Bregninge, Tåsinge, 5700 Svendborg.	
Sabine Gammelgaard Mogensen	09-10-66		
Kim Lindbjerg	19-03-67		

Udsnit, der viser en del af navnene på dåbskjolen.

Fra arkivets gemmer

Fra bagsiden af det gl. hus på hjørnet af Troensevej og Vindeby Sundvej. Karen Kirstine og Anders Jørgensen Møller samt hans mor, Ane Margrethe. Foto før 1915.

Fra Rohmanns gård i Ny Nyby, nuv. Sundbrovej 18. Foto 1920-30.

Nentvigs hus, Grønnegade 5, Troense. Ved folketællingerne i 1901 og 1906 boede også bagermester Peder Robbach her med sin forretning.

Nyere luftfoto af samme hus som ovenfor.

Fra Niels Rasmussens (Stenner) husmandssted i Gl. Nyby. Han og datteren Karen (født 1898) står foran huset. Storbranden i Gl. Nyby d. 14. maj 1916 ødelagde huset, der ikke blev genopført. Det var beliggende ca. ved Gl. Nybyvej 62 (Minks Planteskole).

Fra »Drostgaarden«, Bjernemark Byvej 29. Familien Sivertsen med tjenestepige og karle. Foto 1915-20.

Bryllupsfest på "Nørregaardsminde" i Knudsbølle (Knudsbøllevvej 15) d. 11. oktober 1912, for Maren og Anders Peder Christensen Høj. Umiddelbart efter brylluppet udvandrede de til U.S.A.

*Familien Rasmus Møller ved indkørselen til deres gård ved Horse Skov, nuv. Horse Skovvej 12.
Foto ca. 1913-14.*

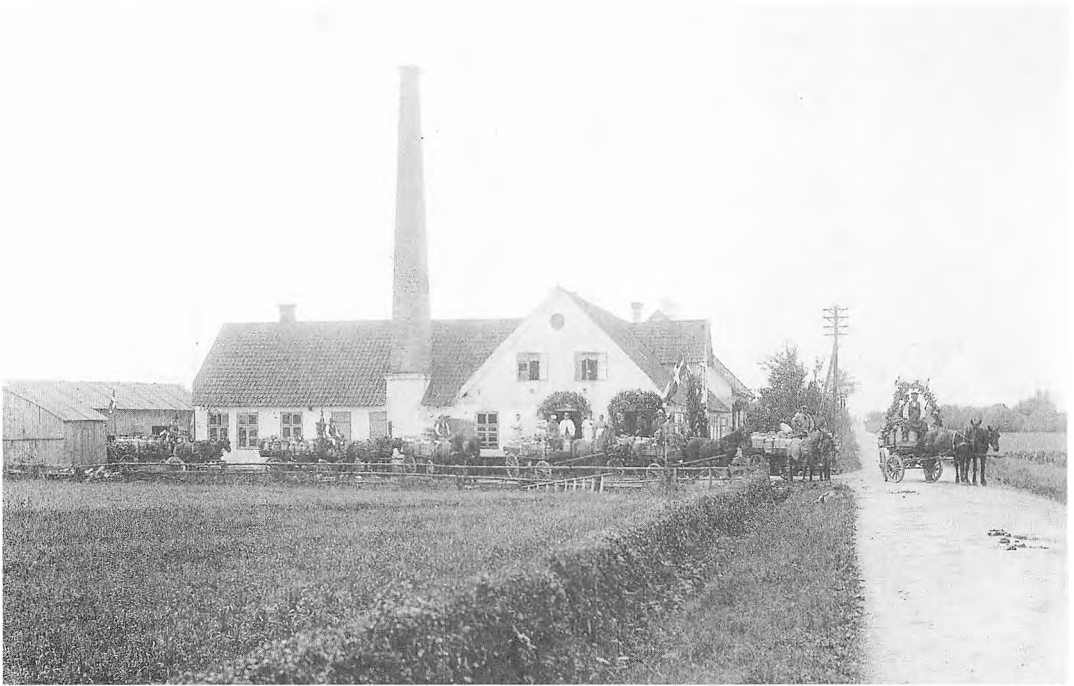

Hus- og fragtmand Rasmus Jakobsen (Skrædermand) og hans kone, Karen, ved deres hus, nuv. Lundbyvej 53. Foto før 1925.

Luftfoto af Strammelse bys nordlige del. (Foto: Helge Heger, ca. 1952).

Skovballevej 61. Ved mejeriet "Thorskilde"s 25-års jubilæum i 1913. En ny bestyrerbolig er opført, og mejeribygningen blev ombygget straks efter.

Karen og Sivert Sivertsen foran deres hus, nuv. Stenoddervej 14. Foto før 1929.

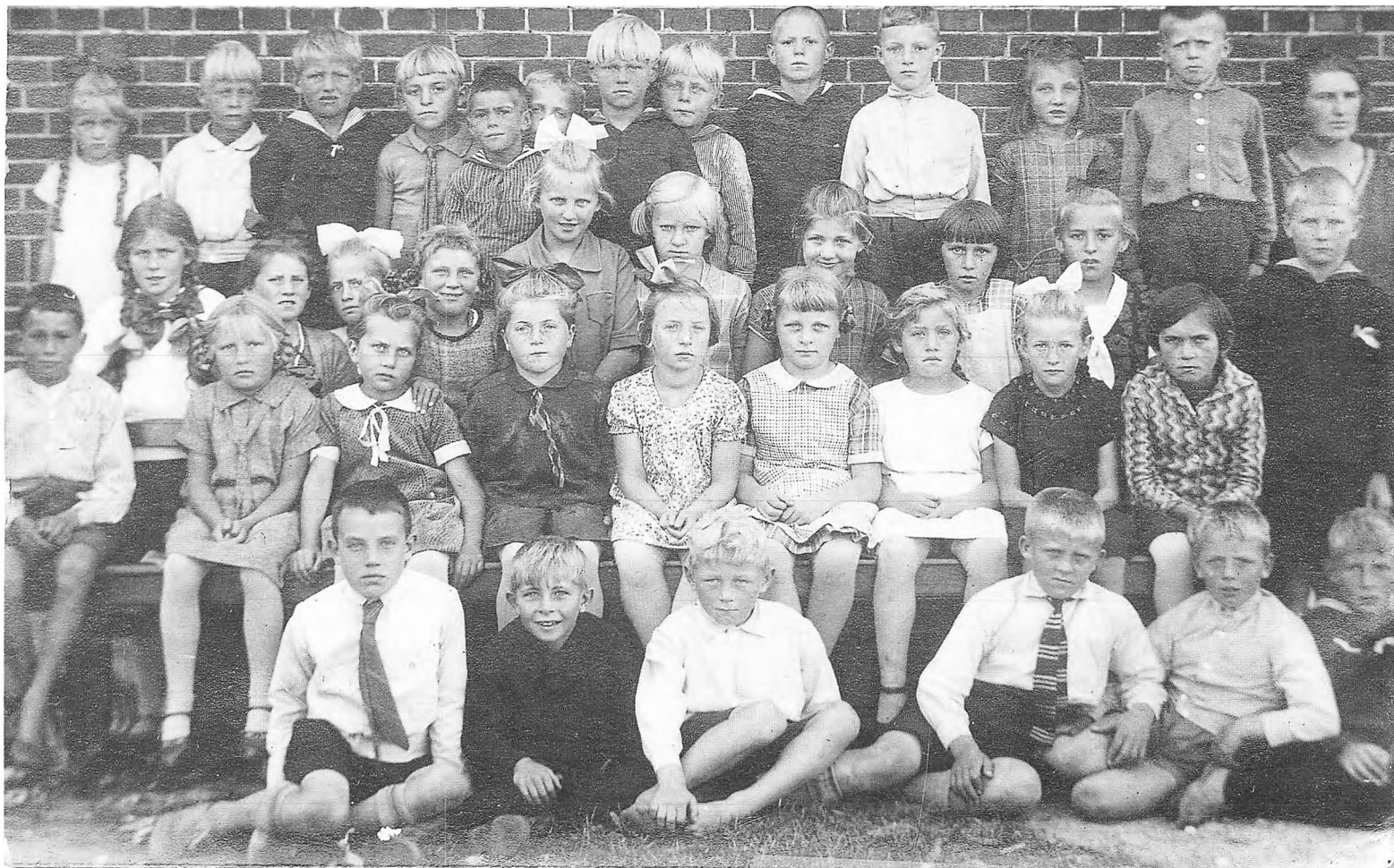

Fra opførelsen af Bjerreby-Landet Centralskole (nuv. Lundbyskolen) i 1954. Rejsegilde?

3 mestre stod for murerarbejdet på skolen, fra venstre: Johannes Hansen, Vemmenas, Einar Esbensen Nielsen, Ny Bjerreby og Johannes Christensen (Kildemand), Vårø.

Lærerinde frk. Anna Margrethe Baungaard med elever i Bjerreby Forskole 1929-30.

Nyt fra arkivet

I »Tåsinge Årbog 2000« blev der fortalt om Landet bys historie i både ord og billeder, samt om dens forestående 100 års jubilæum d. 21. april 2001. Mange forberedelser blev gjort, navnlig fra personkredsen omkring forsamlingshuset. Her opstod også idéen om en fotoudstilling af gamle og nyere billeder, der kunne vise personer og hændelser i byens 100-årige historie. Arkivet blev gennemløbet endnu et par gange, og forespørgsler gik ud til alle sider for at finde nye ukendte motiver. Resultatet blev, at vi indlånede 40 fotografier samt et maleri og en akvarel malet af kunstmaler E. J. Bilving. Sammen med arkivets egne fotos blev det til en udstilling på ialt 128 kopier i A4 format, opsat på rammerne fra Strammelse Brugs, og udformet som en rundvandring gennem byen. Unibanks afdeling i Landet viste stor forhåndsinteresse for de gamle billeder, og vi fik i ugen forud opsat et mindre antal der, som en appetitvækker for bankens kunder.

På grund af jubilæumsdagens aftenfest og senere brug af lokalerne var det ikke muligt at vise udstillingen i forsamlingshusets stuer længere end til kl. 16 på selve dagen, men ved velvilje fra biblioteket blev den så flyttet der til, og hvor den herefter var tilgængelig i såvel bibliotekets som arkivets åbningstider indtil sommerferien. Både i bank, forsamlingshus og bibliotek har billederne skabt stor interesse og mange samtaler omkring motiver af bygninger, begivenheder og personer. Adskillige nye oplysninger er kommet for dagen samt også enkelte ukendte billeder. Vi er glade for, at det blev muligt at skabe en udstilling omkring dette emne, og at den blev af en sådan størrelse - det må være en naturlig opgave for et lokalhistorisk arkiv. Men uden de mange hjælpende hænder samt velvilje fra dem, der stillede lokaliteter til rådighed, havde det ikke været muligt, og det vil vi gerne bringe alle vor bedste tak for!

Nu ligger alle disse billeder gemt i en arkiv-

æske og kan hentes frem igen for vore besøgende.

Det blev et rigtig travlt forår i arkivarbejdet, da lokalarkivernes fynske amtskreds samtidig havde iværksat en indsamlingskampagne af gamle småfilm løbende fra nytår til udgangen af maj måned. Selv om vore forhåbninger til en sådan, her i vort område, ikke var så store, blev resultatet alligevel temmelig overraskende, da der indkom ialt 45 spoler i forskellige størrelser samt tillige et par fremvisere. Idéen med indsamlingen er, at når giverne overlader alle deres film og rettigheder til lokalarkivet, vil de i stedet få en video-kopi af filmene tilbage, tillige med, at arkivet modtager et eksemplar, som vi herefter må gøre brug af. Alt dette sker uden udgift for giver og modtager og har til formål at få kopieret og sikret de gamle film, inden de går til grunde. Sammen med afleveringen har vi modtaget en del informationer om spolerens indhold, men af sikkerhedsmæssige grunde har vi ikke forsøgt at køre nogen af dem på en fremviser. Derfor er det temmelig spændende at få at se, hvad de indholder, og der vil helt sikkert være »perler« imellem, selv om en optagelse for eksempel fra en ferietur til Mallorca nok ikke har den helt store interesse, så vil alle de mange indsamlede film kunne vise et billede af danskernes tilværelse inden for det årsmål, hvori det har været muligt at optage småfilm. Efter hvad vi erfarer, så er der kommet rigtig mange film ind til arkiverne i hele amtet, og der vil gå en rum tid, inden videokopierne foreligger, men måske kan der fortælles mere herom til næste år.

Rent lokalemæssigt er der sket yderligere fremskridt i arkivet i den forløbne vinter. Vore gode hjælpere fra tidligere, Bent og Knud, har sammen med Eluf og Mogens, gjort en stor indsats og har fået bragt det sidste loftsrum frem til samme gode standard, som vore andre lokaler, og det er lykkedes perfekt. Det fortjener de en varm tak for! Vi er meget glade for, at rummet

nu kan bruges på en helt anden og bedre måde end tidligere, og tingene kan blive anbragt, så de ligger mere tørt og sikkert og er lette at finde frem igen.

Omkring 1. februar blev der indkøbt en computer til arkivet. En kraftig maskine med CD-brænder, scanner, printer og forberedt for opkobling til internettet, når det engang kan blive muligt. Til vejledning og hjælp ved indkøb, opsætning og brug har vi haft megen og god sagkyndig bistand af Torben Olsen, der beredvilligt har stillet op, også når vi er kørt fast i programmerne. Det siger vi ham en stor tak for! Nu har vi mulighed for at arbejde med denne nye teknik i arkivet og bedre end herhjemme hos os selv, og vi skal vide at udnytte den. Der er også en stigende tendens til, at vi vil modtage flere materialer, der er lagret på de nye medier, billeder, folketællinger o.a. Vi forsøger nu at dygtiggøre os i de muligheder denne nye maskine giver, for eksempel i scanning og billedbehandling, således at de fotos, der indlæses, kan gemmes med det samme og blive afleveret hurtigere. Herefter kan billedet så hentes frem igen, når der eventuelt bliver brug for det. Også registrering m.m. kan foregå på en bedre måde end tidligere. Men det kræver nogen tid at få lært de

mange forskellige procedurer, og vi bliver ikke eksperter lige med det samme!

Foruden sine to bidrag til denne årbog har A. Lolk også færdiggjort andre skriftlige arbejder i årets løb vedrørende øen Tåsinge og dens beboere gennem tiderne. I det forgangne år blandt andet bogen: »Tåsinge, fornavne 1646-1891«, på 160 sider. Og for kort tid siden har han meddelt os, at der nu forelå en ny bog: »Bregninge sogn 1733-1772, konstrueret, ufuldstændig kirkebog for den kirkebogsløse tid«, på 148 sider. Kopier af denne er bestilt her til arkivet, hvori interesserede så vil kunne gøre studier, når den foreligger. Det er af uhyre stor værdi for vort arkiv og dets besøgende at have mulighed for at kunne søge i de mange forskellige bøger, som A. Lolk har frembragt, ved sit store arbejde. Og det er vort håb, at han, trods sin høje alder, stadig må have lyst og kræfter til at fortsætte med det.

Indkomsten af arkivalier er fortsat i samme jævne strøm som tidligere, og besøgstallet er øget.

Kom og se på det, der bliver givet til arkivet - og måske kan vi hjælpe dig med oplysninger om din slægt, dit hus eller andet. Men du er også velkommen, selv om du har mest lyst til blot at se billeder!

Et glimt fra billedudstillingen i Landet Bibliotek.

Nyt fra museet

Købmand Esther Fredholm, søster til museets grundlægger Povl Fredholm, drev sin lille købmandshandel på toppen af Bregninge Bakke lige indtil juli 1998. Esther Fredholm døde den 16. august 2000 på Tåsinge Plejecenter, men havde inden da testamenteret sin butik til museet.

Museumslauget var utrolig glad for donationen og havde planer om at opføre en bygning, som skulle indeholde butik, kontor og de meget tiltrængte nye toiletter.

Disse planer blev af økonomiske årsager kulegravet, og fantasien fik lov at råde. Vi indlemmede Esthers butik i museets hovedbygning således, at købmandsbutikken blev indgang og museumsbutik. Vinteren blev brugt til ombygning, og vi kunne stolt præsentere resultatet ved en reception for presse og indbudte i dette forår.

Og her skal lyde en tak til Amtssparekassen, hvis fond udloddede 10.000 kr. til dette arbejde, og til den frivillige arbejdskraft, som brugte mange tirsdage på nedrivning, afstivning, fundamentering og genopførelse, samt alle, der på en eller anden måde har været involveret i projektets gennemførelse.

Resultatet er vi sikre på ville have glædet Esther Fredholm.

Hvor utroligt det end lyder, er Elvira Madigan-samlingen i sommeren 2001 blevet beriget med Elviras broche fra det 18. århundrede! Den lille guldbroche var vedhæftet et afskedsbrev fra Elvira Madigan som betaling for parrets ophold i Madam Frederiksens sommerpension i Troense. Anette Frederiksen forærede senere sin nabo Dagmar Petersen brochen, som igen giver den videre til sin datter Agnes Petersen. Ved Agnes Petersens død forærer familien så brochen til museet, og vi er familien dybt taknemmelig for, at brochen i dag kan vises frem på museet.

Elvira Madigans broche.

4. juli festen var traditionen tro en dejlig oplevelse. Ca. 350 mennesker havde igen i år fundet vej til bakkerne, der bød på en varm sommeraften med folkedans, musik og sang samt de obligatoriske æbleskiver. Årets taler var Svendborg og Omegns Museums nye museumschef Esben Hedegaard, som fortalte om os tøsinger gennem tiderne.

Til fællessangen havde museet i år udgivet et sanghæfte, som dog skulle leveres tilbage efter brug. Sanghæftet blev meget populært, og mange ville gerne købe hæftet. Dette har museet taget til efterretning, hvorfor man ved henvendelse til museet, bestyrelsen eller arkivet nu kan købe hæftet for 30 kr.

Da hele museets daglige drift er baseret på frivillig arbejdskraft, indgik vi i foråret aftale med Svendborg kommunes arbejdsmarkeds-kontor om betalt hjælp til at holde de udendørs arealer. Dette har været en stor hjælp til, at museet kan fremstå i velplejet stand. Og

Det nye sanghæfte.

heldigvis roses vi stadig meget af vore gæster for plejen af museet og arkivalierne.

Som omtalt sidste år er statsanerkendelsen frataget museet, og vi er nu udelukkende afhængige af kommunal støtte, hvorfor vi håber på fortsat positiv politisk indstilling til

den selvstændige drift af Tåsinge Skipperhjem og Folkemindesamling.

Vi er underlagt kontrol fra Museumsrådet for Fyns amt og får konsulentbistand fra Svendborg og Omegns Museum, samt økonomisk støtte til konservering.

Alle landets museer beretter om vigende besøgstal, hvorfor der skal lægges mange kræfter i nyskabelser og annonceringer, som kan tiltrække kunder/besøgende. Vi har netop afsluttet sæsonen og kan konstatere, at vi har haft samme besøgstal som sidste år, hvilket vi umiddelbart er tilfredse med, men samtidig fortæller det os, at vi absolut ikke må slippe af. Og her er det så, vi igen kommer med en opfordring til alle jer, som på andre måder slutter op om vort museum, om at lade os vide, hvis I har ideer, arbejdskraft og timer til rådighed. Og vort allervigtigste budskab er, at I ikke må smide ud af jeres gamle gemmer, før I har spurgt os!

For ikke at glemme nogen, rettes her som afslutning en tak til alle, som i årets løb har givet Tåsinge Skipperhjem og Folkemindesamling en håndsækning af en eller anden art eller har beriget vore samlinger med bevarelsesværdige genstande. Det er jo trods alt jer, der danner fundament for vort museum både nu og i fremtiden.

Med hilsen fra museumslaugets bestyrelse.

Indhold af Tåsinge Årbog 1987-2000

ÅRBOG 1987:

1. Lokalhistorie og bevaringsbestræbelse i Troense	Morten Hahn - Pedersen, Knud Helles.
(* 5)	side 8
2. Glimt af dyrelivet i Tåsinges fortid.	Kirsten Salmberg (* 4)	14
3. Telegrafan i Bregninge	Valdemar Jensen (* 7)	19
4. Bregninge Bakke	Hans Høite Hansen (* 1)	25
5. Vejtromlen	(kommunal korrespondance) (* 1)	26
6. Tåsinges bomærker	Gunnar Kjær Mortensen (* 1)	27
7. Arbejder om Tåsinge før 1813	Albert Lolk	30
8. Side af jordebog, 1665	Albert Lolk	38
9. Fra Søren Lols billedsamling	Erik Hansen(* 17)	40
10. En urnegrav i Lundby på Tåsinge	Jørgen Skårup (* 2)	53
11. »Dinesgårdens« historie	Rasmus Hansen (* 3)	57
12. Skåltegn på Tåsinge	Valdemar Jensen (* 20)	63
13. En vandgang	C. G. Høgstrøm (* 2)	73
14. Hvad er skrevet om Tåsinge ?	Hans Høite Hansen	77
15. Nyt fra arkivet		78
16. Dansen i Skovballe Have	(* 2)	79
17. Tåsinge Skipperhjem og Folkemindesamling		80

ÅRBOG 1988:

1. Poul Fredholm – maler og museumsleder	Hanne Jespersen (* 14)	7
2. Udsigt over mine leveår (L. A. Smidts erindr.)	Morten Hahn – Pedersen (* 6)	17
3. Tåsinge – gruppen	Valdemar Jensen (* 9)	26
4. Og dansen den går	Bent Chr. Nielsen (* 8)	34
5. Barndomsår i Vårø præstegård	Inga Høgsbro (* 4)	45
6. Tåsinge på gamle postkort	(* 15)	53
7. Tåsinges fuglesteder	Aksel Hansen (* 12)	58
8. En solstrålehistorie	Hans Høite Hansen (* 1)	67
9. Konkursboet efter Christen Hansen Thurø, Troense	Gunnar Kjær Mortensen (* 3)	68
10. Hvad er skrevet om Tåsinge ?	Hans Høite Hansen	74
11. Gotisk skrift – hvad er det ?	Otto Jonassen	76
12. Nyt fra arkivet	(* 1)	77
13. Nyt fra museet	(* 1)	79

ÅRBOG 1989:

1. Brudstykker af en landsbys historie, Vårø	Svend Højte(* 3)	6
2. Lufterkamp omkring Tåsinge 1940-45	Gunnar Kjær Mortensen (* 10)	14
3. Niels Juul og Tåsinge	Otto Jonassen(* 1)	30
4. Gæstebogen (Bregninge kirke)	Valdemar Jensen (* 3)	33

5. Bjernemark Fællesmose	Jacob Mortensen (1886) (* 2)	49
6. Smedier på Tåsinge	(* 17)	53
7. Hvad stendyssemarken gemte	Jens Bech (* 1)	62
8. Barndomsår i Vårø Præstegård	Inga Høgsbro (* 5)	65
9. Genforeningsstenen på Bregninge Bakke	(* 1)	76
10. Nyt fra arkivet	(* 1)	77
11. Nyt fra museet	(* 2)	79

ÅRBOG 1990:

1. Slægten og eneren. Skibsreder A. C. Thurø	Morten Hahn Pedersen (* 8)	6
2. En smedestøbt på Tåsinge	Valdemar Jensen (* 7)	18
3. Christian 4. og Tåsinge	Svend Højte (*5)	24
4. Luftkamp omkring Tåsinge II 1940-45	Gunnar Kjær Mortensen (* 13)	37
5. Troense – dengang	Ester Fredholm (* 11)	49
6. Bjerreby Skole	C. G. Høgstrøm (* 7)	59
7. Nyt fra arkivet	(* 7)	72
8. Nyt fra museet		78

ÅRBOG 1991:

1. Blade af Lundby Mølles historie	Svend Højte (* 5)	6
2. »Slå på ham, at han kan dø som en hund«	Peter Henningsen (*1)	16
3. Vindeby- Svendborg Færgeriet	Erik Møller Nielsen (* 10)	22
4. Fra en svunden tid	(billeder * 11)	34
5. Luftkamp omkring Tåsinge III 1940-45	Gunnar Kjær Mortensen (* 8)	40
6. Radioterne – (radioens barndom)	Valdemar Jensen (* 5)	50
7. Nyt fra arkivet	(* 2)	60
8. Nyt fra museet		61

ÅRBOG 1992:

1. Dialekterne på de sydfynske øer og Sydfyn	Finn Køster (* 3)	6
2. Sølvskatten fra Iholm	Per O. Thomsen (* 4)	21
3. Tugt og utugt på Tåsinge i det 18. århundrede	Peter Henningsen	28
4. Salget af fæstegods på Tåsinge	Svend Højte (* 5)	35
5. Luftkamp omkring Tåsinge IV 1940-45	Gunnar Kjær Mortensen (* 4)	48
6. Fotos fra arkivets gemmer	(* 7)	56
7. Nyt fra arkivet		60
8. Nyt fra museet		61

ÅRBOG 1993:

1. Tåsinge – bondeøen	Valdemar Jensen (* 29)	6
2. En sømandshistorie	Hjørdis Mikkelsen (* 4)	17
3. En Tåsinge – bondes levnedsløb	Svend Højte (* 4)	21

4. Om gærdselsskove og orkidéer	Aksel Hansen (*9)	33
5. Fra Toulon til Tåsinge – et lykkeligt forlis	Benno Blæsild (* 4)	38
6. Om kammerherre Niels Juell som godsejer	Peter Henningsen	43
7. Glimt af årets fotos	(* 12)	51
8. Nyt fra arkivet		59
9. Nyt fra museet	(* 3)	60

ÅRBOG 1994:

1. Befolkningstallet på Tåsinge igennem 300 år	Svend Højte (* 2)	6
2. Va æ ei tyøsi ?	Valdemar Jensen	15
3. Højstuer og dansestuer på Tåsinge	Bent Chr. Nielsen (* 11)	16
4. Sommeren på Tåsinge for 50 år siden	Benno Blæsild (* 5)	29
5. Vemmenæs 23. april 1994	Gunnar Kjær Mortensen (* 6)	38
6. Da håbet var det, at nogen kæmpede	Vincent Lind	45
7. En hellekiste ved Højmøllegård på Tåsinge	Lise Bender Jørgensen (*6)	47
8. Tåsinge rundt med Søren Lolk	Nyfundne motiver (* 13)	52
9. Nyt fra arkivet	(* 3)	59
10. Nyt fra museet		61

ÅRBOG 1995:

1. V. C. Frederiksen, en troensdrengs levned	Benno Blæsild (* 7)	6
2. J. Mortensens musikaler til gamle danse	Bent Chr. Nielsen (* 2)	14
3. En Troense – dreng står til søs	Holger Karlsen (* 6)	30
4. Bådebyggeriet i Lundby	Ole Mortensøn (* 14)	40
5. Haverne i Troense	Helle Ravn (* 14)	54
6. Den gamle protokol og nøgleroman	Pauli Høegh (*2)	67
7. Fra arkivets gemmer	(* 8)	72
8. Valdemar Jensen	Erik Hansen (* 1)	76
9. Nyt fra arkivet		77
10. Nyt fra museet		78

ÅRBOG 1996:

1. Om hustomter og højryggede agre (Vårø Knude)Jens Bech (* 5)		6
2. Troense- en lille bys livsløb	Karl Arnold Ottesen (* 8)	15
3. Præsteenkesædet i Landet	Bent Christoffer Nielsen (* 11)	31
4. Tåsinge Folkedansere gennem 60 år	Ernst Andersen (* 10)	41
5. Birkholm	Poul Christian Madsen (* 3)	53
6. »Inga« – en jolle fra Lundby	Kaj Nykjær Jensen (* 9)	60
7. Nyt fra arkivets gemmer	(* 11)	70
8. Nyt fra arkivet	(* 2)	76
9. Nyt fra museet		78

ÅRBOG 1997:

1. Bregninge Sogn 1842-1934	Jacob Weber	7
2. Min barndom på Tåsinge	Hanne Staff	19
3. En historiker på vævestolen	Thorvald Hansen (* 2)	21
4. Samkvem på Tåsinge	Albert Mohr Lolk (*1)	30
5. Fra de gode gamle dage	Martin Hansen (* 6)	32
6. Min faders heste	Søren Lolk (* 4)	44
7. Strammelse Brugs 1874-1995	Knud Helles (* 8)	49
8. Jens »Puggaard« i Tinghaven på Tåsinge	Thorvald Hansen	60
9. Fra arkivets gemmer	(* 17)	63
10. Nyt fra arkivet		75
11. Nyt fra museet		77

ÅRBOG 1998:

1. Skeletter og andre fund (Gyllenmose)	Per O. Thomsen (* 5)	7
2. Tåsinge 1813-1871. Til- og fraflyttere	Albert Mohr Lolk	15
3. Noget om Tåsinges parketter	Ole Mortensøn (* 7)	21
4. Mere om »Vikings« historie	Ester Andersen (* 5)	27
5. Om Tåsinges frugthaver	Bent Christoffer Nielsen (* 6)	33
6. Carl Julius Jensen –en skibsbygger	Arne Skovbo Asmussen (* 6)	43
7. Bregninge Kirke	Per Aas Christensen (* 8)	54
8. Fra arkivets gemmer	(* 23)	61
9. Nyt fra arkivet	(* 2)	75
10. Nyt fra museet		77

ÅRBOG 1999:

1. Jagten Louise	Anders Monrad Møller (* 6)	6
2. Kirkeskibene i Bregninge Kirke	Henning Thalund (* 3)	21
3. Forbrydelse og straf	Albert Mohr Lolk (* 2)	25
4. Hans Hansen Recke	Tove Reche Sørensen (* 8)	29
5. Landet Kirke	Didier Gautier (* 6)	39
6. Post- og rutebilkørsel på Tåsinge 1904-49.	Erik Hansen (* 12)	47
7. Kollision på Themsen	Arne S. Asmussen (* 1)	63
8. Fra arkivets gemmer	(* 14)	66
9. Svend Hansen Højte	Erik Hansen (* 1)	75
10. Nyt fra arkivet		76
11. Nyt fra museet		77

ÅRBOG 2000

1. En særpræget bonde (Rs. Lolk, Bækkehøve)	Thorvald Hansen (*2)	6
2. Mere om en brændeskude fra Vornæs	Anders Monrad Møller (*2)	19
3. Tøsingdialekt	Albert Mohr Lolk	31

4. Bjerreby Kirke	Didier Gautier (m.fl.) (*12)	33
5. Randbemærkninger	Albert Mohr Lolk	54
6. Lidt om Landet bys historie	Bent Christoffer Nielsen (*21)	55
7. Kirkeskibe i Bregninge kirke	Korrektion (*3)	74
8. Esther Fredholm	Annelise Fredholm (*1)	75
9. Nyt fra arkivet	(*1)	76
10. Nyt fra museet		78

Bemærkninger:

(* xx) angiver antal illustrationer fotos m. v. tilsluttet respektive indlæg. Priser på årbøger findes på sidste side i årbogen. Publikationer til salg findes samme sted.

TÅSINGE ÅRBOG 1987-2000

Opdelt efter emner (i årgang : sidetal):

Oldtid	1987: 14-53-63. 1988: 26. 1989: 62. 1992: 21. 1994: 47. 1998: 7.
Lokalhistorie
By og land	1987: 8-25. 1989: 6-49. 1990: 49. 1993: 6. 1996: 6-15-31-53. 1997: 7-21-49 . 2000: 55.
Gårde, slægt
egn. erindringer	1987: 27-30-57. 1988: 45-68. 1989: 30-65. 1990: 6-24.
1991: 6. 1992:35. 1993: 21. 1994: 6. 1997: 60. 2000: 6-75.
Skoler, kirker	1990: 59. 1998: 54. 1999: 21-39. 2000: 33-74
Sæd, skik,
Dialekt	1991: 16. 1992: 6-28. 1993: 43. 1995: 67, 1997: 30. 1998: 15. 1999: 25
2000: 31-54.
Musik, dans	1988: 34. 1994: 16. 1995: 15. 1996: 41.
Håndværk	1988: 7. 1989: 53. 1999: 29.
Teknik	1987: 18-26. 1990: 18. 1991: 50.
Rejser, trafik	1987: 73. 1999: 47.
Skibsbygning
skibsfart	1988: 17. 1991: 22. 1993: 17-38. 1995: 6-30-40. 1996: 60. 1997: 32.
1998: 21-27-43. 1999: 6-63. 2000: 19.
1940-45	1989: 14. 1990: 37. 1991: 40. 1992: 48. 1994: 29-38-45.
Litteratur	1988: 74. 1989: 33.

Hvordan får du kontakt til Tåsinge Museumslaug?

Drejer det sig om museet, arkivet, medlemskab, spørgsmål om eller forslag til:
Foreningsarbejdet, udflugt m.m. – kontakt da en af nedenstående!

Bestyrelsen:

Jytte Munch, Chr. Kiilsgaardsvej 4,
5900 Rudkøbing (formand)
tlf. 6251 2667

Annelise Fredholm, Sundbrovej 50,
Bregninge (næstformand)
tlf. 6222 6173

Eluf Fischer Nielsen, Vievej 11,
Bregninge
tlf. 6222 6160

Bent E. Pytlick, Sangdrosselvej 14, Landet
tlf. 6254 1631

Mogens Hansen, Parcelvej 6, Bjerreby
tlf. 6254 1306

Arne Skovbo Asmussen, Vindeby Pilevej 18,
Vindeby
tlf. 6222 5588

Svend Johansen, Kystvej 5, Vindeby
tlf. 6222 7563

Jens Højte Jensen, Bjerrebyvej 21, Helluf
tlf. 6254 1578

Mogens V. F. Hansen, Thorseng 17, Eskær
tlf. 6222 6042

Regnskabsfører:

Gitte Rasmussen, Wandallsparken 31,
Svendborg

Museumsforvalter:

Annelise Fredholm

Arkivet:

Erik Hansen, Bellisvej 9, Sundhøj (arkivleder)
tlf. 6222 5002

Kis og John Frikke, Esthersvej 23,
Svendborg
tlf. 6221 8882

*(Hvor intet andet er anført, er postnr.
5700 Svendborg).*

**Smør madpakken og tag med museumslauget på udflugt
søndag den 8. september 2002**

Målet er endnu ukendt, men reservér dagen allerede nu.

Vi opfordrer alle interesserede til at melde sig til bestyrelsen i god tid.

Vi har haft mange gode og indholdsrige ture, og med jeres hjælp
bliver denne sikkert også en af dem.

Tag gode venner og bekendte med – alle er velkomne!

Praktiske oplysninger:

TÅSINGE SKIPPERHJEM OG FOLKEMINDESAMLING

Kirkebakken 1, Bregninge, 5700 Svendborg

Tlf. 6222 7144

Åbent:

15. maj - 15. juni:

Dagligt kl. 13 - 16, lukket mandag

16. juni - 15. august:

Alle dage kl. 10 - 17

16. august - 31. august:

Dagligt 13 - 16, lukket mandag

TÅSINGE LOKALHISTORISKE ARKIV

Biblioteksvej 1, Landet, 5700 Svendborg

Åbent:

Tirsdag kl. 19 - 21, eller efter aftale

(I jule- og sommerferien kun efter aftale)

Leder:

Erik Hansen, Bellisvej 9, 5700 Svendborg

Tlf. 6222 5002

Følgende publikationer haves til salg:

Valdemar Jensen:

Tåsinge rundt - en lokalhistorisk sejltur (1982). 98,- kr.

Søren Lolk - den mærkelige tåsingebonde (1985). 190,- kr.

Min læretid 1922 - 1926 hos »Langes« i Svendborg (1988). 30,- kr.

Poul Erik Møller Pedersen

Elvira Madigan - det berømte kærlighedsdrama (1997). 56,- kr.

Peter Henningsen:

Niels Juell og almuen på Tåsinge 1714-66 (1993). 120,- kr.

Gunnar Kjær Mortensen:

Vemmenæs 23. april 1944 (1994). 20,- kr.

<i>Tåsinge Årbog 1987,</i>	80,- kr. (60,-)	<i>Tåsinge Årbog 1995,</i>	110,- kr. (83,-)
<i>Tåsinge Årbog 1988,</i>	85,- kr. (64,-)	<i>Tåsinge Årbog 1996,</i>	110,- kr. (83,-)
<i>Tåsinge Årbog 1989,</i>	85,- kr. (64,-)	<i>Tåsinge Årbog 1997,</i>	115,- kr. (90,-)
<i>Tåsinge Årbog 1990,</i>	90,- kr. (68,-)	<i>Tåsinge Årbog 1998,</i>	135,- kr. (100,-)
<i>Tåsinge Årbog 1991,</i>	100,- kr. (udsolgt)	<i>Tåsinge Årbog 1999,</i>	135,- kr. (100,-)
<i>Tåsinge Årbog 1992,</i>	100,- kr. (75,-)	<i>Tåsinge Årbog 2000,</i>	135,- kr. (100,-)
<i>Tåsinge Årbog 1993,</i>	100,- kr. (75,-)	<i>Sanghæfte</i>	30, kr.
<i>Tåsinge Årbog 1994,</i>	110,- kr. (83,-)	<i>Gl. Tåsinge-kort 1822,</i>	25,- kr.

Priserne i parentes gælder for medlemmer af Tåsinge Museumslaug

